

Orman ve Av

2020 | Ocak-Şubat | 1 | Cilt 98

ISSN: 1302-040X

İklim Değişikliği ve
Biyolojik Çeşitlilik

11-19 >>

Malpraktis

20-23 >>

Keklik

24-27 >>

John Mair ve
Milli Parklar

44-47 >>

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR
YAYIMLANIR.

Yıl: 2020, Ocak-Şubat, Sayı:1 Cilt:98

ISSN 1302-040X

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ

GENEL BAŞKAN

Hüseyin ÇETİN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Nihat ÖZ

EDİTÖR

Prof. Dr. Sezgin ÖZDEN

sozden26@gmail.com

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR

Prof. Dr. Oktay YILDIZ

Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ

Doç. Dr. Ufuk ÇOŞGUN

Dr. Erdal ÖZÜDOĞRU

Tarık Barbaros PİLEVNE

Hayriye ERTUĞRUL

Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize

ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ

TUNA CAD. NO: 5 06410 KIZILAY/ANKARA

TEL-FAKS

0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilarder@ttmail.com

TASARIM / BASKI

Kuban Matbaacılık Yayıncılık

İÇİNDEKİLER

Başyazı	1
Türkiye Ormancılar Derneği Denizli Temsilciliği Etkinliği	3
Denizli Temsilciliği Sulak Alanlar Günü Etkinliği / Buldan Yayla Gölü	8
İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitlilik	11
Muğla Temsilciliği Etkinliği	19
Malpraktis	20
Keklik	24
Ankara ve Elmadağ	28
Sayın Mansur YAVAŞ'a Açık Mektup	39
Orman Teknikerleri Kitabı Yayınlandı	39
John Muir ve Milli Parklar	44
Olmak Olgusu	48
Üyemizin Kitabı Yayınlandı	49
Briç Köşesi	50
Vefat Eden Üyelerimiz	51
Orman ve Av Dergisi Yazım Kuralları	51

Başyazı

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ YÖNETİM KURULU

Bilindiği üzere 11-12 Kasım 2019 tarihlerinde Antalya'da gerçekleştirilen 56. Dönem Danışma Kurulu Toplantısında Derneğimizce yapılması gerektiği düşünülen faaliyetlere ait öneriler belirlenmiş ve sonuç bildirgesi olarak yayınlanmıştır.

Sonuç bildirgesinde yayınlanan "Ormancılık meslek etik ilkeleri belirlenmeli ve bu alanda bir kapasite oluşturulmalıdır." önerisi doğrultusunda bir çalışma başlatılması kararı alınmıştır. Konu ile ilgili Çalıştay yapılması planlanmaktadır.

Yapılacak çalışmalarda ele alınacak ve belirlenecek olan etik ilkelerin anlam ve kapsamının neler olabileceği incelendiğinde ön bilgilerin kısa tanımları araştırıldığında;

Sözlük anlamı olarak etik; töre bilimi, ahlak bilimi, ahlaki, ahlakla ilgili olarak biçiminde tanımlanmaktadır.

Etik, ahlaki olanın özünü ve temellerini araştırarak bilim, insan davranışları ile ilgili problemleri inceleyen felsefe dalı olarak da tanımlanmaktadır. Etik, ahlak felsefesidir ve insanın bütün davranış ve eylemlerinin temelini araştırır.

Günümüzde etik kavramı, daha çok iş hayatı içerisindeki davranış biçimlerini irdeleyen,

düzenleyen bir disiplin olarak görülmektedir.

Ahlak kavramı ise, kişilerin sosyal yaşam içerisindeki ilişkilerini düzenleyen bir disiplin olarak görülmektedir.

Etik ile ahlak kelimeleri, bazı felsefeciler tarafından farklı anlamlar içeren kavramlar olarak görülmekte, bazı felsefeciler ise buna karşı çıkmaktadırlar.

Etik sözcüğünün iki farklı kullanımı vardır.

- İlk kullanımı; alışkanlık töre ve gelenek anlamlarını taşır.
- İkinci kullanımı ise (genel kullanımı budur), eylemde bulunan ve davranan kişi, aktarılan eylem kurallarını ve değer ölçülerini sorgulamadan uygulamayıp; aksine kavrayarak ve üzerinde düşünerek talep edilen iyiyi gerçekleştirmek için onları alışkanlığa dönüştüren kişidir.

Kısaca belirtecek olursak;

- ETİK: doğru ve yanlış davranış teorisidir.
- AHLAK ise onun pratiğidir.

İlkeler söz konusu olduğunda etik kavramı kullanılırken, davranış söz konusu olduğunda ahlak kavramı kullanılır.

• Etik bir kişinin belli bir durumda ifade etmek istediği değerler iken, ahlak ise bunu hayata geçirme tarzıdır.

Bu kısa açıklamalardan sonra;

Etik değerler, kanunlar tarafından sınırları belirlenmiş davranışların dışında kişinin, toplumun kendisine olan güven ve beklentisine uygun olarak hareket edebilmesidir. Etik değerler toplumsal düzeni kazanabilmek için kamu hizmeti yapanların dikkat etmesi gereken ilkelerdir.

Meslek etiği ise, belirli bir meslek grubunun, meslek üyelerine emreden, onları belli kurallarla davranmaya zorlayan kişisel eğilimlerini sınırlayan, yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan, mesleki rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki ilkeler bütünüdür.

Günümüzde insanlık küresel iklim değişimi, hızlı kentleşme, gelir dağılımındaki artan eşitsizlikler, yoksulluk ve açlığın engellenememesi, tükenen doğal kaynaklar, artan şiddet gibi pek çok sorunla karşı karşıyadır. Bu sorunların çözümünde mühendislerden önemli katkılar beklenmektedir. Değersel boyutları son derece belirleyici olan bu sorunlara çözüm üretmesi beklenen mühendislerin etik konu-

sunda yeterli donanımına sahip olmasının gereğine inanıyoruz.

“Ormancılık meslek etik ilkeleri” ve “Türkiye Ormancılar Derneği üyeleri etik ilkeleri”nin tespiti için Şube / Kurul / Temsilciliklerimizden bir çalışma yapılarak belirlenen öneri ilkeleri ve konuları, yapılması düşünülen çalıştayda görüşülmek üzere istenmiştir. Görüşlerin ve önerilerin tamamlanmasından sonra adı geçen ilkeler belirlenerek yayınlanacaktır.

Gelecek kuşaklara temiz bir çevre, yaşanabilir bir dünya bırakmanın en önemli yolu, ormanların korunmasından, geliştirilmesinden, genişletilmesinden ve erozyonun önlenmesinden geçmektedir. Bu amaçla 1971 tarihinde, Kuzey yarımkürede ilkbaharın, Güney yarımkürede de

sonbaharın başlangıç günü olan 21 Mart günü Dünya Ormancılık Günü ilan edilmiştir.

Bugün artık dünyada küresel iklim değişimi yoğun bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır. Bu gidişin önüne geçebilmek için ormanların karbon emilimini yapan en önemli yutaklardan birisi olduğu gerçeğinden yola çıkarak karbon ormanları kurulması tartışılmaya başlanmıştır.

Türkiye dünya ülkelerinin durumunu gösteren güncel istatistiklerde birim orman alanından en çok odun üreten ülkelerden biridir. Dünyada ormanların ekolojik ve sosyal yararlarının böylesine ön plana çıktığı bir dönemde bu değerli ekosistemleri yalnızca odun deposu olarak gören anlayışlar, ormancılık biliminin ilkelerine ve ulusal or-

manlık politikası amaçlarına aykırı yaklaşımlardır. Ormanlarımızı ve ormancı meslektaşlarımızı son derece zor durumda bırakan bu tür uygulamalardan bir an önce vazgeçilmelidir. Orman mühendislerinin aldıkları eğitimin temel ilkelerine uygun olarak, işlerini orman ekosistemlerinin devamlılığını sağlayacak şekilde yapabilmelerini sağlamak, ormancılık yönetimin temel önceliği olmalıdır.

Ülkemizde de 1975 yılından bu yana Dünya Ormancılık Günü ve Orman Haftası bu gerçeklerin anlatılabilmesi ve yılda bir gün de olsa hatırlanması için 21 Martta çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır. Bu duygu ve düşüncelerle tüm meslektaş ve üyelerimizin 21 Mart Dünya Ormancılık Günü'nü kutlarız.

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ DENİZLİ TEMSİLCİLİĞİ ETKİNLİĞİ

Fikret ÇUVAÇ
TOD Denizli Temsilcisi

Ülkemizde orman, doğa ve çevre sevgisinin yayılmasını, kökleşmesini, kamuoyunun bilinçlendirilmesini sağlamak, ormancılar ve orman severler arasında bağlılığı güçlendirmek amacıyla Fikret ÇUVAÇ ve Hayriye ERTUĞRUL'dan oluşan çalışma grubunca planlanan ve TOD Yönetim Kurulunca da onaylanan **"Fidan Dikim Şenliği"**; TOD Denizli Temsilciliğimiz tarafından 18.12.2019 Çarşamba günü Denizli İli Baklan ilçesi Kavaklar Beyelli Mehmet Altaş İlkokulu Ortaokulunda gerçekleştirmiştir.

Baklan Belediye Başkanı, İlçe Milli Eğitim Müdürü, DENDAK İzci liderleri, Mehmet Altaş İlkokulu ve Ortaokulu öğrencilerinin tamamı ve velilerinin katılımı ile gerçekleşen etkinliğimiz gün boyu devam etmiştir.

TOD Denizli Temsilciliğimizin 2019 yılı programları arasında yer alan **"Fidan Dikim Şenliği"** üyelerimizden Hayriye ERTUĞRUL'un, titiz ve özverili çalışması ile Derneğimizin amaç ve misyonuna yakışır bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

18.12.2019 Çarşamba günü sabah 10.00'da saygı duruşu ve İstiklal Marşı'nın okunması ile başlayan "Fidan Dikim Şenliği"

“Dikeceğimiz fidanları sabırla büyüteceğiz, sevgiyle koruyacağız”

etkinliğimize; Mehmet Altaş İlkokulu ve Ortaokulu Okul Müdürü Özgür KAYAOĞLU'nun ormanların faydalarını anlattığı açılış konuşması ile başlandı. Derneğimiz adına günün anlam ve önemi üyemiz Orman Yüksek Mühendisi Hayriye ERTUĞRUL tarafından yapıldı. Ormanları, ekosistemleri ve su kaynaklarını korumamız ve daha fazla fidan dikmemiz gerektiğinden bahseden ERTUĞRUL, "Dikeceğimiz fidanları sabırla büyüteceğiz, sevgiyle koruyacağız." dedi. Ko-

nuşmaların ardından, orman, doğa, çevre sevgi ve bilincinin yayılması, kökleşmesi ve ormanların insanlar üzerindeki olumlu etkilerinin en üst seviyeye çıkarılabilmesi için düzenlediği çok yönlü etkinlikler nedeniyle Mehmet Altaş İlkokulu ve Ortaokulu Müdürü Özgür KAYAOĞLU'na "Ormana ve Doğaya Hizmet Ödülü" Türkiye Ormancılar Derneği Denizli Temsilcisi Fikret ÇUVAÇ tarafından takdim edildi.

Ormancılar ve orman severlerin, birlikte hareket etmenin ve işbirliğinin güzelliğini gösterdikleri etkinliklere, öğrencilerin orman, doğa ve çevreyle ilgili şiirler okumalarıyla devam edildi. 2004 yılında dil öğrenimi için gittiği Birleşik Krallık'ta İskoçya Edinburgh Üniversitesi Müzik Bölümü Topluluğunda 1 yıl solist tenor olarak görev yapan, İngiltere, İskoçya ve Norveç'te

Klasik müzik konserleri ve şan resitaleri veren, 2012 yılından bu yana Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde görevine devam eden Okul Müdürü Özgür KAYAOĞLU'nun muhteşem sesiyle söylediği **"Tohumdan Fidana"** şarkısına, öğrenciler büyük bir coşkuyla eşlik etti. Anadolu'nun ücra bir köşesindeki bir köy ilkokulunda öğretmenlerin nasıl bir fark yaratabileceklerini görmenin heyecanı büyüktü.

Programa 4. sınıf öğrencileri tarafından hazırlanan **"Ağaç Sevgisi ve Erozyon"** temalı drama gösterisi ile devam edildi. Ağaçların yok edilmesinin, insanlar ve doğa üzerindeki etkilerinin çok güzel anlatıldığı bu drama gösterisi, öğrenciler ve diğer izleyenler tarafından büyük beğeni aldı.

"Ağaç ve Erozyon" Temalı Drama Gösterisi

"Fidan Dikim Şenliği" etkinliğimizde en heyecanlı anlar, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri arasında ayrı ayrı düzenlenen "Doğa" temalı bilgi yarışmasında yaşandı. Sınıf öğretmenlerine etkinlikten iki hafta önce Üyemiz Hayriye ERTUĞRUL tarafından kaynak kitaplar ve dökümanlar verilmiş, öğretmenlerimiz müfredat çerçevesinde bu dökümanlardan ve kaynak

kitaplardan kendi sınıflarındaki öğrencilerle çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bilgi yarışmasına çok güzel hazırlanıldığı sorulara verilen yanıtlardan anlaşılıyordu. Doğa, orman, ekosistemler, ağaçların yaşamı vb içerikteki sorulara yarışmaya katılan çocuklar kadar, izleyen çocuklar da yanıt veriyordu. Bilgi yarışmasına katılan ilköğretim ve ortaöğretimden her öğrenciye,

Türkiye Ormancılar Derneğinin kalem ve bloknotlarının bulunduğu çantalar hediye edilirken, birinci olan gruplara Prof. Dr. Ünal AKKEMİK'in danışmanlığını yaptığı ÇEKÜL Yayınlarından **"Evini Arayan Ardıç Tohumu"** kitabı hediye olarak Baklan Belediye Başkanı Yusuf GÜLSEVER ve Baklan İlçe Milli Eğitim Müdürü Mutlu AKDUMAN tarafından verildi.

“Doğa” Temalı Bilgi Yarışması

Etkinlikten iki hafta önce Üye-miz Hayriye ERTUĞRUL kendine ait fotoğraf makinalarını sınıf öğretmenlerine teslim etmiş, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar her sınıfta **“Ormanı Se-viyorum”** temalı fotoğraflar çekilmiştir. Bu fotoğrafların etkinliğimizde sunumu yapılarak en çok beğeni alan fotoğraf birinci seçilmiştir.

Oyunlar bölümünde öğrencilerimiz ve öğretmenlerimiz ile mini survivor, tırtıl yürüyüşü vb oyunlarla öğrencilerimizin tamamının etkinliklere katılımı sağlandı.

Öğlen yemeğinin ardından, öğretmenlerimizin nezaretinde öğrencilerimiz ve velileri ile fidan dikimine geçildi. Orman Yük. Mühendisi Hayriye ER-TUĞRUL tarafından fidanların toprakla nasıl buluşturulacağı, bakımının nasıl yapılacağı anlatıldıktan sonra, daha önceden hazırlanan fidan çukurlarına her öğrencimiz kendi fidanını dikti.

Derneğimizin adına ve misyonuna yakışır bir şekilde gerçekleştirilen etkinliğimiz, okulun internet sayfasında ve Çivril Gazetesinde haberleştirilerek Derneğimizin daha geniş kitlelere tanıtımı da sağlanmıştır. Diğer taraftan etkinliğimizin her aşaması kamera ile kayıt altına alınarak, kurgu ve montajı yapıldıktan sonra TOD Genel Merkezimize eğitim ve faaliyet tanıtımlarında değerlendirilmek üzere gönderilmiştir. Birbirinden farklı içerikle tam bir şölen havasında geçen “Fidan Dikim Şenliği” etkinliğimizin içeriğinden hazırlanan 5 dakikalık tanıtım videosu Kamu Spotu olarak yayımlanmak üzere hazır hale getirilmiştir.

Etkinliğimiz Genç Çivril Gazetesinde Haberleştirilmiştir.

Etkinliğimiz Okulun İnternet Sitesinde Haberleştirilmiştir.

DENİZLİ TEMSİLCİLİĞİ SULAK ALANLAR GÜNÜ ETKİNLİĞİ / BULDAN YAYLA GÖLÜ

Fikret ÇUVAÇ • M. Kamil TARAKÇI • Zeki DOĞMAZ - TOD Denizli Çalışma Grubu

Ülkemizde orman, doğa ve çevre sevgisinin yayılmasını, kökleşmesini, kamuoyunun bilinçlendirilmesini sağlamak, ormancılar ve orman severler arasında bağlılığı güçlendirmek, diğer Dernek, Vakıf vb Sivil Toplum Örgütleri ile ortak amaçları gerçekleştirmek amacıyla planlanan, TOD yönetim kurulunca da onaylanan “ Sulak Alanların Geleceği konulu etkinlikler, TOD Denizli Temsilciliği ile Buldan Doğal Hayatı ve Kültürünü Koruma Derneği ile birlikte 2 Şubat Dünya Sulak Alanlar Gününde Denizli Şiir Otelde gerçekleştirildi.

Toplantıya; Buldan Kaymakamı Murat SARI, Buldan Doğal Hayatı ve Kültürünü Koruma Derneği Yönetim Kurulu Başkan

nı Sait YALÇIN, Türkiye Ormancılar Derneği Denizli Temsilcisi Fikret ÇUVAÇ, Buldan Belediye Başkanı Mustafa ŞEVİK ve Meclis Üyeleri ile Buldan Süleymanlı Mahallesi Muhtarı; Denizli Büyük Şehir Belediye Başkanlığı, Pamukkale Üniversitesi Fen Fakültesi Öğretim üyeleri, Mimarlar Odası Denizli Şubesi, İnşaat Mühendisleri Odası Denizli Şubesi, Şehir Plancıları Odası Denizli Temsilciliği, Peyzaj Mimarları Odası Denizli Temsilciliği, Jeoloji Mühendisleri Odası Denizli Şubesi, Buldan DHKD Yönetim Kurulu Üyeleri, Denizli Barosu Kent ve Çevre komisyonu üyeleri, TOD Denizli Temsilciliği Çalışma Grup üyelerinden M. Kamil TARAKÇI ile Zeki DOĞMAZ, Denizli Doğa Derneği (3D) Başkan ve üyeleri, Güney Ege

Kalkınma Ajansı(GEKA) ile basın mensupları katıldı.

Toplantı açış konuşmasını yapan Türkiye Ormancılar Derneği Denizli Temsilcisi Fikret ÇUVAÇ, 1971 yılında bundan 49 yıl önce İran'ın RAMSAR şehrinde dünyanın ilk koruma sözleşmesi sayılabilecek SULAK ALANLARIN KORUNMASI SÖZLEŞMESİ imzalanmış olup, Türkiye Ramsar sözleşmesini 1994 yılında imzalayarak taraf ülkeler arasına girmiştir. İşte bu gün, 2 Şubat Dünya Sulak Alanlar gününde Türkiye Ormancılar Derneği ile Buldan Doğal Hayatı Koruma Derneği birlikte iki Sivil Toplum Örgütü olarak sulak alanlarımızı sahip çıkmak için çalışma başlatıyoruz.

Türkiye, 1994 yılında taraf olduğu Ramsar Sözleşmesi kapsamında sahip olduğu sulak alanları korumayı ve akılcı kullanmayı taahhüt etmiştir. Ülkemizde 14 Ramsar Alanı, 56 Ulusal Öne Sahip Sulak Alan, 12 Mahalli Öne Sahip Sulak Alan olmak üzere toplam 998.794 ha büyüklüğünde tescilli sulak alan bulunmaktadır. Ülkemizdeki sulak alanların tespit edilmesi, planlanması ve korunması Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Hassas Alanlar Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmaktadır.

Denizli'nin önemli doğal sulak alanları Acı Göl - Çardak, Işıklı Gök Göl- Çivril, Yayla Gölü- Buldan, Kara Göl- Bozkurt, Saklı Göl (Honaz) , Büyük Menderes Nehri, Gireniz Deresi- Acıpayam olmak üzere korunması gereken sulak alanları mevcuttur.

Bunlardan; Buldan İlçesi Süleymanlı Mahallesi YAYLA GÖLÜ sulak alanı, Denizli ilinin en önemli Sulak Alanlarından biri olup 1. derece doğal sit alanı olup 46,0 hektar büyüklüğünde, mülkiyeti tamamen devlet ormanı olup, etrafı verimli karçam ormanı ile OT alanları çevrilidir.

Doğal varlıkların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması için 2 Şubat dünya Sulak Alanlar günü etkinliği kapsamında Denizli Şiir Otel de yapılan geniş katılımlı toplantı da önemli veriler elde edilmiş ve Haziran ayında Buldan İlçesinde yapılacak YAYLA GÖLÜ'NÜN GELECEĞİ temalı çalıştayın altlıkları oluşturulmuştur.

BULDAN SÜLEYMANLI YAYLA GÖLÜ 1. DERECE DOĞAL SİT ALANININ KORUMA STATÜSÜ DENİZLİ TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KOMİSYONU'NUN 26.09.2019 TARİH 541 SAYILI KARARI İLE

KESİN KORUNACAK HASSAS ALAN, NİTELİKLİ DOĞAL KORUMA ALANI, OLARAK KORUNMASI ÖNERİLMİŞTİR. BELİRLENEN YENİ SINIRLAR ONAYLANMAK ÜZERE TABİAT VARLIKLARINI

KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NE GÖNDERİLMİŞTİR. Onay sonrası, Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılacak KORUMA AMAÇLI İMAR PLANI sonrası süreç devam edecektir. Koruma Amaçlı İmar Planı yapılmadan Haziran 2020 tarihinde geniş katılımlı çalıştay yapılarak koruma ve kullanma dengesinin sürdürülebilir bir şekilde devamı için sivil toplum olarak katkı sağlamayı ve kamu yararı için çalışmaktayız

Eski Sit Sınırı

Teklif Edilen Sit Sınırı

SULAK ALANLARIN HİZMET ÜRETİMİ

Sulak Alanlar, sahip olduğu biyolojik çeşitlilik nedeniyle dünyanın doğal zenginlik müzeleri olarak kabul edilir; doğal işlevleri ve ekonomik değerleriyle yeryüzünün en önemli ekosistemleridir.

Sulak alanlar; Yeraltı sularını besleyerek veya boşaltarak, taban suyunu dengeler. Sel sularını depolayarak, taşkınları kontrol ederek, kıyıları deniz suyunun girişini önleyerek bölgenin su rejimini düzenlerler. Bulundukları yörede nem oranını yükselterek, başta yağış ve sıcaklık olmak üzere yerel iklim elemanları üzerinde olumlu etki yaparlar. Tropikal ormanlarla birlikte yeryüzünün en fazla bi-

yolojik üretim yapan ekosistemleridir. Başta balıklar ve su kuşları olmak üzere gerek ekolojik değeri, gerekse ticari değerleri yüksek, zengin bitki ve hayvan çeşitliliği ile birçok türün yaşamasına olanak sağlarlar. Yüksek bir ekonomik değere sahiptirler. Balıkçılık, tarım ve hayvancılık, saz üretimi, turizm ve ulaşım olanaklarıyla bölge ve ülke ekonomisine önemli katkı sağlarlar. Tortu ve zehirli maddeleri alıkoyarak ya da besin maddelerini (azot, fosfor gibi) kullanarak suyu temizler.

YAYLA GÖLÜ 2020 SULAK ALAN ÇALIŞTAYI

Temsilciliğimizin 2020 yılı çalışma programında bulunan Sulak Alan Ekosistem Hizmetlerini Koruma konulu toplantı için

Buldan Doğal Hayatı ve Kültürünü Koruma Derneği(BDHHKD) ile Türkiye Ormancılar Derneği Denizli Temsilciliği ile birlikte Çalıştay yapılması kararlaştırılmıştır. Çalıştayda ana konular, sulak alanın su sisteminin korunması ve yönetimi, kırsal üretimin çeşitliliği ile kooperatifçilik ve organizasyonu, Yayla Gölü bitişiği ve çevresindeki Doğal ormanların durumu, köy evi pansiyonculuğu, Ekoturizm ve Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından yeni yapılacak Koruma Amaçlı İmar Planı konuları üzerinde çalışmalar yapılması düşünülmüştür. Çalıştayda Buldan Kaymakamlığı Denizli Büyükşehir Belediyesi, Buldan Belediye başkanlığı paydaşlar olarak katılım sağlayacaklardır.

TOD Üyeleri Zeki Doğmaz ve Kamil Tarakçı - Buldan Kaymakamı Murat SARI, Prof. Dr. Yakup KASKA, Prof. Dr. Eyüp Başkale- Denizli Doğa Derneği üyesi Bekir URGANLI

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK

► I- TEMEL KAVRAMLAR VE ARALARINDAKİ ETKİLEŞİMLER¹

Prof. Dr. Kâni IŞIK - Orman Yüksek Müh., Biyolog, Akdeniz Üniv., Emekli

A- GİRİŞ

Bu makalemizde iki ayrı konuyu ele aldım: Birinci konu **İklim**, öteki de **Biyolojik Çeşitlilik**. Önce bu iki konunun her biri, “kavram olarak” kısaca açıklandı ve ardından “her bir konuyu oluşturan bileşenler (alt parçalar) nelerdir?” sorusuna kısaca cevap verildi. Sonra da “bunlar arasında ne gibi ilişki ve etkileşimler var?” sorusuna geçildi. Böylece her ikisini birden içine alan büyük resim ortaya çıkmış oldu. Büyük resmi beynimizdeki ekrana yerleştirdikten sonra işimiz kolaylaşıyor. Çünkü dergimizin bundan sonraki sayısında çıkması düşünülen makalemizde, **“İklim Değişikliğinin Biyolojik Çeşitliliğe Etkileri” (özellikle de iklim değişikliğinin canlı türlerinin yayılış alanlarına etkileri)** konusunu ele alacağız.

Yerkürede kaç çeşit canlı türü var? Yeryüzünde yaklaşık 10 milyon kadar canlı türü bulunduğu tahmin ediliyor. Canlı türleri üzerinde o kadar çok araştırma yapılmış olmasına karşın, bu canlılardan pek çoğunun adı, sanı, nasıl beslendikleri, ne yiyip içtikleri, özellikleri, yaşadıkları yerler, vd... henüz bilinmiyor. Bilimsel terimlerle söylersek, Yerküredeki türlerin yaklaşık %75'nin taksonomik, anatomik, morfolojik, fizyolojik yapıları ve

ekolojik özellikleri henüz çalışılmış değil ve bilinmiyor. Yazılı ve görsel haberlerde, hemen her gün dünyanın filanca yerinde yeni bir tür bulunduğunu ve ona bir isim verildiğini görürsünüz.

Canlılar dünyasında biz insanların ait olduğu tür ise insan türü. Araştırma fonlarından kendisini anlamak için en çok para ayrılan bir tür insan türü. Tepeden turnağa bütün organlarıyla ilgili ayrı ayrı ihtisas alanları bulunan, moleküllerden başlayıp “uzayda, Yerküre dışında yaşayabilir mi?” sorusuna kadar değişen her konuda, kendisi hakkında araştırmalar yapılan bir türümüz var. Bütün bunlara rağmen, insan türü hakkında bile bilmediğimiz hâlâ çok şey mevcut.

İnsan türünün bilimsel (Latince) adı **Homo sapiens** Latince’de **Homo = “insan”, sapiens = “bilge, akıllı, düşünen”** anlamına geliyor. Yani, insan türünün bilimsel ismine bakarsak, insan türü = “Akıllı ve düşünen yaratık” anlamına geliyor. Nitekim insan türü için “oku”, “öğren”, “aklını kullan”, “düşün”, “iyilikleri uygula” vb. emir kipleri, hem dinsel hem de bilimsel kaynaklarda öncelikli olarak ve sıklıkla vurgulanıyor.

İşte, birbirini tamamlayacak olan iki makalemizde ele aldığımız

konular, Yerküredeki tüm canlıları ilgilendiriyor. İklim ve Biyoçeşitlilik konusu, insan türü dahil, tüm canlı türleri için yaşamsal (hayati) önemde bir konu. Bu konudaki sorunlara çözüm bulmak için baş sorumluluk da biz insan türüne düşüyor. **İzleyen sayfalarda okuyucularım, iklim ve biyoçeşitlilik konularında her canlı türünü ilgilendiren bazı temel bilgileri edinmiş olacak.** Umarım, ait olduğumuz türün Latince adının üzerimize yüklediği onurlu sıfatlara ve sorumluluklara ters düşmeyiz. Rehberimiz akıl, bilim ve vicdanımız olsun...

B- İKLİM, İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ, İKLİM ELEMANLARI (DEĞİŞKENLERİ)

“İklim” konusu hakkında şu sözcük ve kavramları, bir kere daha kısaca hatırlayalım: **Hava, iklim, iklim değişikliği ve iklim elamanları.** Çünkü bu terim ve kavramlar çoğu kez birbirine karıştırılıyor, birbirinin yerine kullanılınca, yanlış anlaşılmalara, uygulamalar olabiliyor.

¹ Bu makalenin kısa bir sürümü, Türkiye Ormancılar Derneğinin (TOD) Kemer-Antalya’da (Türkiye) düzenlediği, “ICCCF’2019, International Conference on Climate Change and Forestry”(Nov. 12-15, 2019) kongresinde, Power Point görüntüleri eşliğinde, “IMPACTS OF CLIMATE CHANGE ON BIODIVERSITY: Range Shifts of Species in Time and Place” başlığı altında sunulmuştur.

Hava: “Hava, yeryüzünün herhangi bir yerinde ve herhangi bir anda yaşanan ya da gözlenen atmosferik olayların tümü” diye tanımlanır (Türkeş, 2008). Örneğin, “Bugün Ankara’da hava nasıl?” deriz; “bugün iklim nasıl?” demeyiz.

İklim: “İklim, yeryüzünün herhangi bir yerinde **uzun yıllar boyunca** yaşanan ya da gözlenen tüm hava koşullarının ortalama özelliklerinin yanı sıra, onların oluşma sıklıklarının zamansal dağılımlarının, gözlenen ekstrem (aşırı, uç) değerlerin, şiddetli olayların ve tüm değişkenlik tiplerinin biresimi” biçiminde tanımlanır (Türkeş, 2008). Örneğin, bir yerde uzun yıllar boyunca yaşanan hava koşullarını kısaca tanımlamak için “Çöl iklimi”, “Ekvatorial iklim”, “Akdeniz iklimi”, “Karasal iklim” gibi terimler kullanırız. Bu tanımlara giren iklim tiplerinin (ya da iklim değişkenlerinin) her biri, günlük ya da mevsimlik olarak değil, uzun yıllar sonucu devam etmiş olan hava koşullarının sonucunda belirlenir.

İklim Değişikliği: İklim değişikliği, küresel ve/veya bölgesel ölçekte “iklimin ortalama durumunda ya da onun değişkenliğinde onlarca ya da daha uzun yıllar boyunca süren **istatistiksel olarak anlamlı** değişimler” olarak tanımlanabilir. İklim değişikliği, doğal iç süreçler ve dış zorlama etmenleri ile atmosferin bileşimindeki ya da arazi kullanımındaki sürekli antropojen (insan kaynaklı) değişiklikler nedeniyle oluşabilir” (Türkeş 2008). Bu tanıma göre şu konuyu vurgulamamız gerekiyor:

“İklim değişikliği”, yerel ölçekte belirli bir alanda mevsimsel ya da yıllık süreler içinde olan değişim değildir. Küresel ya da bölgesel ölçekte, onlarca ya da daha uzun yıllar boyunca süren, daha önceki benzer sürelerden istatistiksel olarak farklı olan değişimlerdir. Bu arada, kısaca değinmekte yarar var: İnsan kaynaklı iklim değişikliğinin en önde gelen nedenleri arasında şunlar bulunuyor:

- i- Atmosfere salınan ve atmosferde birikince sera etkisi (bir seranın kendi içini ısıttığı gibi yerküreyi ısıtıcı etki) yapan gazlar (CO_2 , CH_4 , N_2O , SO_2 , vd...),
- ii- Çeşitli aerosoller (havada asılı kalan çeşitli uçucu küçük parçacıklar),
- iii- Orman alanlarının azalması, yanlış arazi kullanımı vb (IPCC 2014).

İklim Elemanları (Değişkenleri): İklimi ve hava koşullarını oluşturan en önemli elemanlar (değişkenler) Çizelge-1’de (birinci sütunda) listelenmiştir. Biyoçeşitliliğe yaptıkları etkiler bakımından **iklim değişkenleri** arasında en önde gelenleri şunlardır: Sıcaklık, yağış, hava nemi, evapo-transpirasyon (buharlaşma + terleme), karasallık, bulutluluk, foto-periyot (güneş ışınım miktarı), rüzgâr, sera etkisi yapan (yerkürenin ısınmasına yol açan) atmosferik gazlar ve diğerleri. Ancak, iklimin her bir elemanı (her bir değişken), yeryüzünün herhangi bir yerinde sabit bir değerde değildir. “Değişken” sıfatından da anlaşılacağı gibi, her bir eleman, hem

kendi aralarından (içten) gelen, hem de dışarıdan gelen (dış) etkilerle, zamana ve mekâna bağlı olarak değişebilirler (Türkeş 2008). Ayrıca, bu değişkenlerden herhangi biri, tek başına “iklimi” belirlemez. İklim, onların birbirleriyle karmaşık etkileşimleri ve bu etkileşimlerin bileşimi sonucunda ortaya çıkar.

İklim değişkenleri arasında (zamana ve mekâna bağlı olarak) karmaşık ilişkiler vardır. Örneğin, bir yöredeki **nem** değişkenini ele alalım: Nem faktörü o yöredeki sıcaklık, yağış, evapo-transpirasyon, rüzgâr vd. faktörlere değişik derecelerde ve farklı şiddetlerde (artırıcı ya da azaltıcı yönlerde) etki eder. Kendisi de onların her birinden etkilenir. Aynı şekilde **sıcaklık** faktörü diğerlerine, **yağış** faktörü diğerlerine, ... **sera etkisi yapan atmosferik gazlardan** herhangi biri diğer iklim elemanlarına değişik derecelerde ve şiddetlerde etki ederler. Ya da her biri diğerlerinden etkilenirler. İklim değişkenlerinin kendi aralarında ve her birinin parametreleri arasındaki etkileşimler, Çizelge 1’de dikey yöndeki çift yönlü kırık çizgili oklar ile temsil edilmiştir.

Bir yörede hüküm süren iklimsel değişkenlerin her biri, kendine özgü belirli parametreler ile ölçülüp değerlendirilebilir. Örneğin, her bir iklimsel değişken için **ortalama** değer, o değişken hakkında bilgi veren önemli bir parametredir. Söz gelimi, sıcaklık etkeni için günlük ortalama, aylık ortalama, mevsimlik ortalama, yıllık ortalama, on yıllık ortalama... gibi değerler, iklim hakkında bilgi veren önemli pa-

rametrelerdir. Ayrıca **ekstrem** (aşın, ya da uç) değerler canlılara etkileri bakımından önemli parametrelerdir. Sıcaklık, yağış, nem, rüzgâr... gibi iklimsel faktörlerin uç (ekstrem) değerleri canlılara (onların yaşam olaylarına, beslenme, büyüme, gelişme, üreme, davranış, yayılım, hastalık, ölüm, ... gibi etkinliklerle) önemli ölçüde olumsuz etkilerde bulunurlar (IPCC 2002). Her bir iklimsel değişken içindeki parametreler Çizelge-1'de ikinci sütunda özet halinde verilmiştir.

C- BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN ELEMANLARI

"Biyolojik Çeşitlilik" konusuyla ilgili bazı sözcük ve kavramlar da, tıpkı iklim konusunda olduğu gibi, yanlış veya eksik kullanılabiliyor. O zaman kavram kargaşası ve iletişimsizlik ortaya çıkıyor. O nedenle aşağıdaki sözcük ve kavramları bir kere daha kısaca hatırlayalım:

Biyolojik Çeşitlilik (kısaca Biyoçeşitlilik), bir bölgedeki genlerin, türlerin, ekosistemlerin (yaşama ortamlarının) ve ekolojik olayların oluşturduğu bir bütündür. Başka bir deyişle biyoçeşitlilik, bir bölgedeki **GEN**lerin, bu genleri taşıyan canlı **TÜRLER**lerinin, bu türleri barındıran **EKOSİSTEM**lerin ve bu üç unsur arasında etkileşimleri sağlayan **OLAY**ların (süreçlerin) tamamını kapsar (Işık 2014). Biyoçeşitlilik kavramı içinde birinin tamamlayan dört farklı düzey vardır.

Birçok kişi, biyolojik çeşitlilik deyince yalnızca **tür çeşitliliği**

Çizelge-1. İklim elemanları (değişkenleri) ve iklimsel parametreler (Çizelgede dikey yöndeki çift yönlü kırık çizgili oklar, iklim elemanlarının ve parametrelerinin kendi aralarındaki etkileşimleri temsil eder).

İKLİM ELEMANLARI (DEĞİŞKENLERİ)	HER BİR İKLİMSSEL DEĞİŞKEN İÇİNDEKİ PARAMETRELER
↑ Sıcaklık	Ortalamalar, ekstrem değerler (min.- max.), mevsimsellik, çeşitlilik derecesi...
Yağış	Yağış tipi, ortalamalar, ekstremler, mevsimsellik, çeşitlilik derecesi...
Nem	Ortalamalar, ekstrem değerler (min.- max.), mevsimsellik, çeşitlilik derecesi...
Evapo-transpirasyon (buharlaşma + terleme)	Hızı, süresi...
Karasallık	Deniz seviyesi, karalara uzaklık, deniz akıntıları, tuzluluk, pH, ...
Bulutluluk	Bulut tipi, yerden yüksekliği, miktarı, yoğunluğu, süresi...
Foto-periyot(Güneş ışınım miktarı)	Uzunluğu, ışık şiddeti...
Rüzgâr	Esiş yönü, hızı, ekstremler, mevsimsellik, çeşitlilik derecesi...
Atmosferik gazlar (sera etkisi gösteren gazlar)	CO ₂ , CH ₄ , N ₂ O, SO ₂ Fluorlu gazlar vd. (Atmosferde, denizlerde);
↓ ... Diğerleri	Atmosferik basınç, Ozon, Radyasyon durumu, Ekstrem olaylar (sel, yangın, kuraklık, fırtınalar, don...)

ni düşünür. Oysa biyoçeşitliliğin boyutları içinde, türleri içinde barındıran **ekosistem çeşitliliği** ile türlerin içinde yer alan popülasyonlar (ve bireyler) arasında **genetik çeşitlilik** de vardır. Ayrıca, bunların kendi içlerinde ve birbirleri arasında sonsuz çeşitte **ekolojik olaylar çeşitliliği** vardır. Ekolojik olaylar çeşitliliği, gözle kolayca görünmezler, fakat "sistem" bütünlüğü içinde biyoçeşitliliğin çok önemli olan "işlevsel boyutunu" meydana getirirler.

Yalnızca tür çeşitliliğini dikkate alan (biyoçeşitliliğin diğer düzeylerini atlayan) ve bu yüzden sınırlı bir kapsama indirgenmiş olan biyoçeşitlilik kavramı, canlı kaynakların sürdürülebilirlik ilkesi açısından eksik bir kavram olur. Örneğin, denilebilir ki büyük ve bakımlı bir hayvanat bahçesi, **tür çeşitliliği** bakımından oldukça zengindir. Çünkü orada yüzlerce, hatta binler-

ce çeşit canlı türü bulunabilir. Ancak, bir hayvanat bahçesi ne kadar büyük olursa olsun, orada tür- içi çeşitlilik (**genetik çeşitlilik**), ilgili canlı türlerinin doğal ortamlardaki popülasyonlarına göre, oldukça düşük düzeydedir. Çünkü hayvanat bahçesinde her bir tür, genellikle bir veya birkaç popülasyon ile onlar da varsa ancak çok az sayıda birey ile temsil edilir... Ayrıca bir hayvanat bahçesinde **ekosistem çeşitliliği** de çok sınırlıdır. Çünkü orada her habitat, insan tarafından tasarlanmış yapay ekosistemler içinde yer alırlar. Orada yaşayan türler doğal ortamındaki ekosistem çeşitliliğinden uzak, oldukça küçük ve yapay bir habitat içinde yaşamak zorundadır. **Ekolojik olaylar çeşitliliğine** gelince, bir hayvanat bahçesinde bu olaylar da tamamen insan tasarımı (ve insan türüne bağımlı) hale getirilmiştir. İnsan desteği ve bakımı olmadan, bir hayvanat bahçe-

sindeki canlı türleri nesillerini sürdürülemezler. Örneğin, hayvanat bahçesinde, doğada olduğu gibi av-avcı ilişkileri yoktur. Orada bir araya getirilmiş hayvan türlerinin besinlerini başka bir tür (insan türü) hazırlayıp onların önüne koymaktadır. .. vb. Benzer yöndeki görüşler bitki türlerinin bir araya getirildiği bir botanik bahçesi için de söylenebilir....

Bütün bu nedenlerle, biyoçeşitliliğin dört düzeyini de dikkate almayan ve bu dört düzeyi de, belirli nicelik ve niteliklerde içinde barındırmayan ortamlar, türün yaşaması ve neslini devam ettirebilmesi için sürdürebilir değildir.

Biyoçeşitlilik Elemanları (bileşenleri): Yerküredeki biyolojik organizasyon (hiyerarşi) açısından Biyoçeşitliliğin elemanları Çizelge-2’de (birinci sütunda) görüldüğü gibi listelenebilir (Işık 2008). Bunlar biyolojik hiyerarşideki sıraya göre (küçük birimlerden daha büyük birimlere doğru) şöyle belirtilebilir: Moleküller, organizmalar, popülasyonlar, türler, biyolojik komuniteler, ekosistemler (ve oradaki türlere uygun habitatlar) ve nihayet biyomlar (önemli yaşam zonları).

Biyoçeşitlilik elemanlarının biyolojik hiyerarşi açısından sınıflandırması bir önceki sınıflandırma ile örtüşmekte; ancak burada ara hiyerarşik birimlere de yer verilmiş olmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre Yerküre Biyomları (Yerküredeki büyük yaşam bölgeleri...) değişik ekosistemleri kapsamaktadır. Ekosistemler, canlı birliklerini (komuniteleri) içermekte; ko-

muniteler türlerden, türler popülasyonlardan, popülasyonlar organizmalardan (bireylerden), her bir birey de moleküllerden (ve diğerleri ile birlikte, “yönetici” konumunda olan DNA moleküllerinden) vd oluşmaktadır (Odum ve Barrett 2005, Işık 2008). Biyoçeşitlilik elemanlarının bu şekilde sınıflandırılması iklimsel değişkenlerin canlılara etkilerini araştırma ve izleme bakımından birçok kolaylıklar sağlamaktadır.

Biyoçeşitlilik bileşenleri, dikey yönde birbirleriyle karmaşık etkileşimler halindedir. Biyolojik hiyerarşide belirli bir düzeyde yer alan herhangi bir bileşen, hem kendi düzeyindeki hem de kendisinden önce ve sonra gelen düzeylerdeki unsurlarla, değişik şiddet ve derecelerde etkileşimler halindedir. Her düzey, bu etkileşimlerin (olumlu veya olumsuz yönde) etkileri altında varlığını sürdürür. Örneğin, bir

ekosistemdeki yaşamakta olan bir X canlı türünü ele alalım: Bu X türü o ekosistem içinde komünitede yaşayan diğer türlerin etkisi altında olduğu gibi, kendi türü içindeki başka popülasyonların, başka birey ve moleküllerin değişik derecelerde ve farklı şiddetlerde etkisi altında olur. Başka bir deyişle, onlarla olumsuz ya da olumlu yönlerde etkileşimler halinde bulunurlar. Biyolojik çeşitlilik bileşenleri arasındaki bu etkileşim, Çizelge 2’de dikey yöndeki çift yönlü ok ile temsil edilmiştir.

Biyoçeşitlilik Süreçleri (Olayları): Biyolojik çeşitliliğin her bir kademesi **içinde**, o kademeye özgü çeşitli olaylar olur. Bu olaylar (ya da süreçler), ilgili kademelerin etkinliğini ifade eden parametrelerdir. Belirli bir etkinliğin yerine getirilmesi halinde, hem bizzat kendi kademesinde hem de onlarla etkileşim halinde olan üst kademelerde, bi-

Çizelge-2. Biyoçeşitlilik elemanları ve süreçleri. (Çizelgede dikey yöndeki çift yönlü kırıncı çizgili oklar, biyoçeşitlilik elemanlarının / göstergelerinin kendi aralarındaki etkileşimlerini temsil eder).

BİYOÇEŞİTLİLİK ELEMANLARI	BİYOÇEŞİTLİLİK SÜREÇLERİ ve süreçlerle ilgili bazı göstergeler
▲ Moleküller	▲ Genetik (DNA), Biyokimyasal...
Bireyler (Organizmalar)	Fizyolojik, Fenolojik, Davranışsal, ...
Popülasyonlar	Popülasyon Dinamiği (Büyüklüğü, yoğunluğu, yaş dağılımı, eşey dağılımı, doğum oranı, ölüm oranı...).
Canlı türleri (Yerkürede yaklaşık 10 milyon tür vardır. İnsan türü de onlardan sadece bir tanesi)	Dağılımı, Tolerans sınırları, Optimal alan, Tür-içi genetik çeşitlilik, Beslenme zinciri (trofik) düzeyi, Türler-arası ilişkiler, ...
Komüniteler	Verimlilik, Stabil olma, Kompozisyon, Çeşitlilik, Resilience (bozulma / kırılma halinde sistemin kendini toparlayabilme yetisi)...
Ekosistemler	Ekosistem hizmetleri...
▼ Biyomlar	▼ Biyom bütünlüğü...

yo çeşitliliğin sağlıklı işlemlerini sağlayan diğer biyolojik ve ekolojik etkinlikler devam eder.

Belirli bir etkinlik, “normal” düzeyde yerine getirilemezse, önce kendi kademesinden başlamak üzere, biyoçeşitlilik kademelerinde aksaklıklar, teklemler, kırılmalar, hatta çöküntüler ortaya çıkar. Örneğin, BİREY kademesinde üreme ile ilgili FİZYOLOJİK süreç(ler)in “normal” bir şekilde devam etmesi, ilk önce bizzat bireyin kendi iç düzeninin sağlanmasını, sonra da domino etkisiyle popülasyonda bireylerin çoğalmasını, ardından türün daha geniş alanlara yayılmasını, türler arası etkileşimleri, komünite verimliliğini vd. ni etkileyecektir. Bireyin, üreme ile ilgili fizyolojik süreçleri aksatması ya da yerine getirememesi durumunda ise tür düzeyinde ve komünite düzeyinde beklenmedik aksaklıklar (ya da olayın şiddetine göre kırılma ve çöküntüler) ortaya çıkacaktır. Özetle, kademelerden birinde herhangi bir “olay” olunca, olayın nicelik ve niteliğine göre, bundan, biyoçeşitlilik hiyerarşisinin bütün üst ve alt kademeleri değişik şiddet ve derecelerde etkilenmektedir.

D- İKLİM DEĞİŞKENLERİİLE BİYOÇEŞİTLİLİK BİLEŞENLERİ ARASINDAKİ ETKİLEŞİMLER

İklim Değişkenleri (İD) ile Biyoçeşitlilik Bileşenleri (BB) arasında bir bütün olarak, toplu halde devamlı etkileşimler bulunur (Çizelge 3.). Çizelge 3’de ikinci satırdan başlayarak, değişkenler ve bileşenler düzeyinde bakılırsa, bu etkileşimlerin çok karmaşık biçimlerde gerçekleştiği görülür. Örneğin, “Sıcaklık”

değişkenini ele alalım: Sıcaklık değişkeni her bir BB’ne farklı zamanlarda etki yaptığı gibi, hepsine aynı anda da etki yapabilir. Bu etkiler, ister farklı zamanlarda isterse aynı anda olsun, farklı şiddetlerde olabilir (Çizelgede soldan sağa siyah oklar). Ayrıca, “sıcaklık” değişkeni BB’lerinden herhangi birine (örneğin moleküllere) etki yapınca, moleküllerdeki bu değişim domino etkisiyle organizmaya, organizmadaki değişim popülasyona... vb. şekilde ilerleyerek, etkinin şiddetine ve süresine bağlı olarak, tüm biyomlara ve hatta Yerküre bütününe kadar etkisini gösterebilir.

Bir önceki paragrafta “sıcaklık” değişkeni için belirtilen görüşler, İklim Değişkenlerinin her bir ögesi için de aynı geçerlidir. Bu konuda Çizelge 3 üzerinde, hepsi de İD’den çıkıp soldan sağa doğru giden ve her bir BB’ne etki eden, çok sayıda diğer ok demetlerinin varlığını düşünebilirsiniz (Görüntü ve algılama kargaşasına yol açmamak için öteki oklar Çizelge 3 üzerinde hepsi bir arada gösterilmedi).

Bunlara ek olarak, İklim değişkenlerinin aynı anda, belirli (iki- li, üçlü, beşli...) kümeler ya da kombinasyonlar halinde bir araya gelerek Biyoçeşitlilik Bileşenlerinin her birini, değişik şiddet ve derecelerde etkilediğini düşünürsek, bu etkileşimlerin karmaşıklık derecesinin daha da yüksek olduğu anlaşılır. Ayrıca, hem İD’lerinin kendi aralarında, hem de BB’lerinin kendi aralarında yaptıkları etkileşimler de [ister sinerjik (artırıcı), isterse

antagonistik (azaltıcı) yönlerde olsun] dikkate alınınca, İD ve BB arasındaki etkileşimlerin çok daha karmaşık halde olabileceği daha iyi anlaşılacaktır.

İklim değişkenlerinin ve Biyoçeşitlilik Bileşenlerinin (hem kendi içlerinde hem de birbirleri arasında) yaptıkları etkileşimlerin bu karmaşık yapısından dolayı, onları hep birlikte ele alarak toptan (yığılmalı) etkilerini araştırmak ve izlemek oldukça güç görünmektedir. Bu nedenle, konumuzla ilgili aşağıdaki açıklamalarımızda, bu çoklu etkilerden sadece tek birini (örneğin “sıcaklık” İklim Değişkenini) kendi başına ele alarak örnekler vereceğiz.

Bu arada, okuyucularının dikkatini şu noktaya da çekmek isterim: Okuyucunun aklına, şu soru gelebilir: Peki, İklim değişkenleri ile Biyoçeşitlilik Bileşenleri arasındaki etkileşim hep tek yönlü müdür? Biyoçeşitlilik Bileşenleri, İklim Değişkenine etki edemez mi?

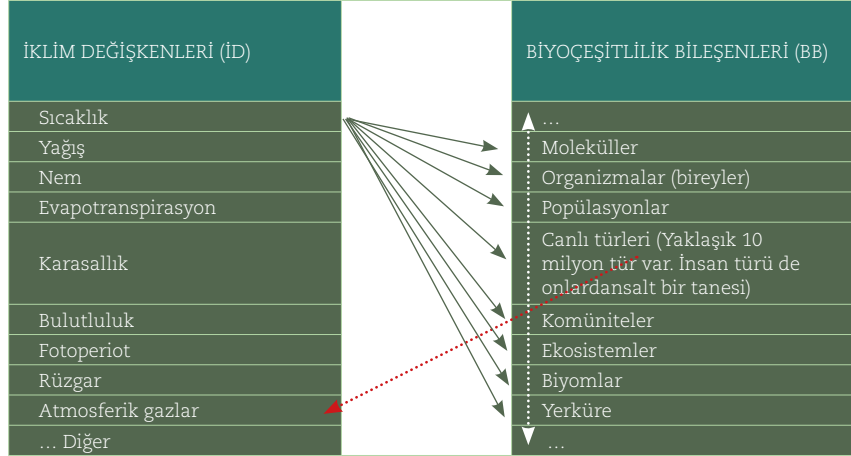
Evet, Biyoçeşitlilik Bileşenleri, özellikle Organizma (birey)-Popülasyon-Tür düzeylerinde, çok yakın çevresindeki iklimi (mikro-iklim), çok sınırlı (ve geçici) düzeylerde değiştirebilir. Bununla birlikte, çeşitli canlı türlerinin yakın çevresini saran mikro-iklimde yaptığı bu çeşit etkiler, “iklim” tanımı bağlamında “iklim özelliklerini” değiştirebilecek düzeyde değildir. Ancak, bunlar arasında bir canlı türü hariç. Açıkçası, **Biyoçeşitlilik Bileşenleri arasında öyle bir tür vardır ki, küresel ölçekte iklimi ve iklim değişkenlerini hızla değiştirmektedir. O**

tür, insan türüdür (bkz Çizelge 3, sağdan sola giden sadece bir adet kesikli ok). İnsan türü, yüzünde yaşamakta olan ve sayıları tahminen 10 milyon kadar olan canlı türlerinden sadece bir tanesidir. Bu tek bir tür, ekosistemlerde yaptığı değişik olumsuz etkilerle tüm Yerküre iklimini, hem kendisine hem de diğer canlılara zarar verecek ölçüde değiştirmektedir. [İnsan türü, Yerküre iklimini özellikle şu üç yolla etkilemektedir: (i) fosil yakıtlardan çıkan (ve sera gazları denilen) gazları atmosfere bırakarak, (ii) Atmosfere çeşitli aerosoller (havada asılı kalan çeşitli uçucu küçük parçacıklar) salarak, (iii) orman alanlarının gittikçe azalmasına yol açarak (ki o alanlar, atmosferdeki karbon dioksiti ağaç dokularına bağlayıp onları zararsız hale getirir]. İnsan türünün, küresel ölçekte iklim değişikliğine yol açacak biçimde çevreye yaptığı ve yapmakta olduğu etkiler, makalemizin amacı ve sayfalarımızın sınırları dışına taşdığı için burada ayrıca tartışılmayacaktır (bu konuda bkz Türkş 2012).

E- CANLI TÜRLERİNDE HOŞGÖRÜ (TOLERANS) SINIRLARI VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Hoşgörü (tolerans) Sınırları ve Optimal Alan: Her canlı türü, belirli bir çevresel etkene veya belirli bir İklim Değişkenine (İD) karşı, ancak belirli sınırlar içinde tolerans gösterebilir (Char-mantier vd 2008, Calosi vd 2010, Işık 2011, Sunday 2012). Örneğin, İD etkeni olarak "sıcaklık" faktörünü, Biyolojik bileşen (BB) olarak da "tür" düzeyinde bir canlı

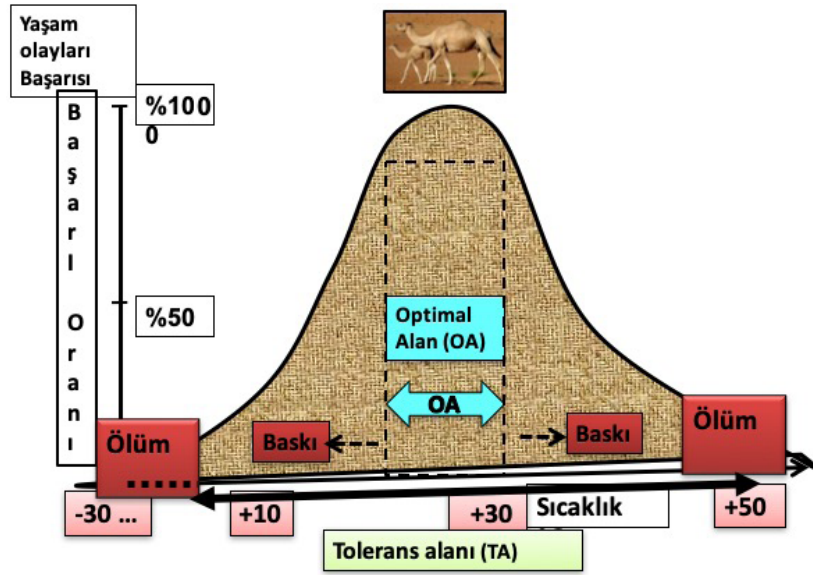
Çizelge-3. İklim Değişkenleri ile Biyoçeşitlilik Bileşenleri arasındaki etkileşimler oldukça karmaşıktır. [Soldan sağa doğru yönelen çok sayıda ok'un, görüntü ve algılama kargaşasına yol açmaması için aşağıdaki şekilde sadece İD elemanlarından "sıcaklık" değişkeninin BB'ne yaptığı etkiler vurgulanmıştır. BB içindeki milyonlarca canlı türünden tek bir türün (İnsan türü) İD'nden Atmosferik gazlara (dolayısıyla küresel düzeyde iklim değişimine) yaptığı etkiye dikkat ediniz].

[örn., tek hörgüçlü deve (*Camelus dromedarius*)] türünü ele alalım. Bu canlı türünün yaşam olaylarındaki başarı derecesi, aşağı yukarı bir normal dağılım şeklinde gösterilebilir (Şekil-1). Buna göre, bu deve türünün tolerans (hoşgörüsü) sınırları (yaklaşık +03°C ile +55°C sınırları) arasında yer alır (Şekil-1). Bu değerlere bakınca, deve türü, "sıcaklık" etkenine karşı diğer canlı türlerine oranla, oldukça geniş bir tolerans alanına (TA) sahiptir (Şekil-1, iki yönlü kesiksiz, koyu yatay çizgi). Başka bir deyişle, bu canlı türü +3 ile +55 dereceler arasındaki ortamlarda (tolerans alanı içinde), tür bireylerinin gösterdiği belirli fenotipik esneklik sınırları içinde (Whitman ve Agrawal 2009), birey olarak (birey düzeyinde) yaşam olaylarını sürdürebilir (Şekil-1). Ancak, deve türünün tüm yaşam olaylarını (büyüme, gelişim, üreme, yayılım, davranış vd) "normal" ve başarılı (%100'e yakın) bir düzeyde devam ettirdiği ve neslini

en etkin sürdürebildiği alan ise, (yaklaşık) +20°C ile +34°C arasındaki alandır. Bu alan, normal dağılım eğrisine göre, adı geçen canlı türünün faaliyetleri için başarının en yüksek düzeye çıktığı alan, en uygun alan, ya da optimal alan (OA) olarak bilinir.

Genel olarak belirtirsek, bir canlı türü, o türe özgü OA dışındaki alanlara çıkarsa, ya da bir canlı türünün yaşamakta olduğu alanda çevresel faktörler (ya da iklim değişkenleri) değişirse, o canlı türü sıkıntıda demektir. Başka bir deyişle, yeni değerler o canlının evrimsel olarak uyum sağlamış olduğu OA değerlerinden sapma gösterirse, o canlı türü yaşam olaylarının şu ya da bu evresinde, şu ya da bu yaşta etkin düzeyde başarılı olamaz. Çünkü böyle durumlarda söz konusu canlı türü, yaşam olaylarını sürdürebilme konusunda değişik çevresel **baskılarla** (güçlüklerle) karşılaşır (bkz. Şekil-1, OA dışında sağa ve sola yönelmiş tek yönlü, kırık çizgili ya-

Şekil 1- Bir canlı türünün (Örn., *Camelus dromedarius*), “sıcaklık” değişkeni altında, yaşam olaylarında gösterdiği başarı oranı bir normal dağılım eğrisi şeklinde seyreder. Deve türünün yaşam olaylarında en etkin başarıyı gösterdiği alan (+20 ile +34°C’ler arası), bu türün Optimal Alanıdır (OA). OA’dan uzaklaştıkça canlı türü üzerinde çevresel baskılar artar. Canlı türü, kendi türüne özgü Tolerans Alanı (TA) sınırlarına yaklaştıkça (hem birey, hem tür düzeyinde) yaşamı zorlaşır ve en sonunda “bireyler ölür, türün de nesli tükenir” (çizim: Kani Işık)

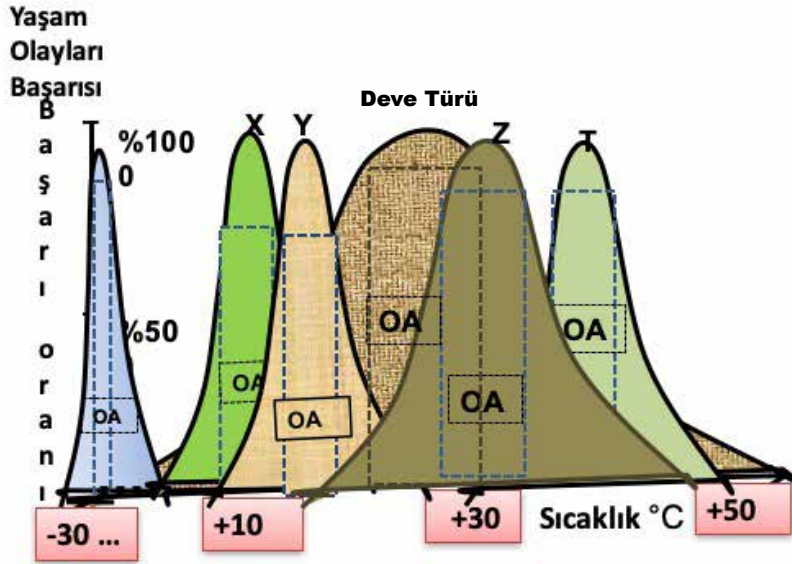
tay oklar). Yaşam olaylarındaki başarısını etkileyen hastalık, rekabet vb. faktörlerin baskısı altına girer (Whitman ve Agrawal 2009, Sunday vd 2012). Öyle ortamlarda canlı türü er ya da geç, birey düzeyinde yaşamını, popülasyon (ya da tür) düzeyinde de neslini sürdüremeyecek duruma (tehlikeye) düşer. Canlı türü, hem alt hem de üst TA sınırlarına yakın alanlara yaklaştıkça - özellikle, tolerans sınırlarının dışındaki bir yaşama ortamına girerse - o ortamlarda birey olarak ölümle, tür olarak da nesil tükenmesi (yok oluş) olayı ile karşı karşıya geliyor demektir (Şekil-1).

Bir başka memeli canlı türünü daha yakından inceleyelim: Örneğin, Kutup Ayısı (*Ursus maritimus*). Bu canlı türünün yaşam alanı yatay eksenindeki “sıcaklık” ölçeğinin öteki ucunda, (deve

türünün aksi yönde, sıcaklığın düşük olduğu tarafta) yer alır (Şekil-2). Kutup ayısı türü Yerkürede Kuzey Kutbu çevresinde buzlu ve soğuk denizlerde, fok (ayı balığı) türününkine benzeyen ekosistemlerde yaşar (ki fok, kutup ayısının ana besin kaynağıdır). Kutup ayısı türünün “sıcaklık” etkeni bakımından tolerans alanı, yaklaşık eksi (-) 34°C ile 0°C arasında yer alır. Bu türün yaşam olaylarındaki başarısını gösteren dağılım eğrisi de, Şekil-2 üzerinde gösterilebilir (şeklin en solunda). Kutup ayısı türünün TA ve OA değerleri deve türünün TA ve OA değerlerine göre oldukça dardır. Başka bir deyişle, kutup ayısı türü, küresel ısınmaya çok daha duyarlı, bu nedenle de nesli daha çok tehlikede olan bir türdür.

Deve ve kutup ayısı türlerinde olduğu gibi, diğer canlı türleri-

nin de her bir yaşam olayı için ve her bir çevresel değişken için, kendilerine özgü ekosistemleri, habitatları, dağılım eğrileri, tolerans alanları ve optimal alanları vardır (Charmantier vd 2008, Whitman ve Agrawal 2009). “Sıcaklık” faktörüne ilişkin başarı dağılım eğrileri, kutup ayısı ve deve türlerine ek olarak, sembolik bazı türler (X, Y, Z, T) için de Şekil-2 üzerinde gösterilmiştir. Farklı türlerin tolerans ve optimal alanları hakkında görsel karşılaştırma yapabilmek amacıyla aynı şekil üzerine (teorik olarak) yüzlerce başka türler yerleştirilebilir. O zaman görülecektir ki, bazı türler arasında benzerlik olsa bile, türlerin ekolojik isteklerine ve biyolojik yapılarına bağlı olarak, her tür kendine özgü TA ve OA değerleri ve başarı dağılım eğrileri gösterir.

Şekil 2- Her canlı türü, her bir yaşam olayı ve her bir çevresel değişken için, genetik yapılarına bağlı olarak kendilerine özgü dağılım eğrileri, tolerans alanları (TA) ve optimal alanlara (OA)sahiptir. Bazı türler daha dar, bazı türler de daha geniş TA ve OA değerlerine sahiptir. TA ve OA alanı geniş olan türler, genel olarak, iklim değişikliğine daha dirençli olur (çizim: Kani Işık).

İnsan değer yargılarından arındırılmış olarak düşünersek, Yerkürede “değersiz” olan hiç bir ekosistem yoktur. Her ekosistem, orada yaşayan ve oradaki koşullara uyum sağlayıp neslini sürdürebilen canlı türleri için yaşamsal önemde değerlidir. Örneğin, bir Çöl ekosistemi deve türü için ne kadar değerli ise, buzullarla kaplı arktik ekosistemler de kutup ayısı için o kadar değerlidir. Başka bir deyişle, Kutup Ayısının ekolojik istekleri göz önüne alınıp bakınca bir çöl ekosistemi ne kadar değersiz ise, Deve gözüyle bakınca da bir arktik bölge ekosistemi o kadar değersizdir.

İnsan türü okuyan, anlayan, öğrenen, düşünen ve aklını kullanarak uygulayan bir canlı türüdür. Türümüzün sahip olduğu bu özellikleri yerinde ve doğru kullandığımız ölçüde Yer-

küremiz ve tüm canlılar daha çeşitli, daha sağlıklı ve daha güzel olacaklar...

Dergimizin bir sonraki sayısında **“İklim Değişikliğinin Canlı Türlerinin Yayılış Alanlarına Etkileri”** başlıklı makalemizin okunmasında buluşmak umuyla **Hoşça Kalın.**

KAYNAKLAR

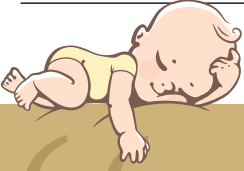
- Calosi P, Bilton DT, Spicer JJ, Votier SC, Atfield A. 2010. What determines a species' geographical range? Thermal biology and latitudinal range size relationships in European diving beetles (Coleoptera: Dytiscidae). Journal of Animal Ecology, 79, 194–204doi/pdf/10.1111/j.1365-2656.2009.01611.x Erişim: Aralık 2019).
- Charmantier, A., R. H. McCleery, L. R. Cole, C. M. Perrins, L. E. B. Kruuk, and B. C. Sheldon 2008. Adaptive phenotypic plasticity in response to climate change in a wild bird population. Science 320:800–803.
- IPCC. 2002. Climate Change and Biodiversity. Intergovernmental Panel on Climate Change. UNEP.
- IPCC, 2014. Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, R.K. Pachauri and L.A. Meyer (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 151 pp.

- Işık, K. (Çeviri Edt.). 2008 (5. Basım 2016). Ekolojinin Temel İlkeleri. Palme Yayıncılık, Ankara (Kitabın Özgün adı: Fundamentals of Ecology. Yazarlar E.P. Odum, G.W. Barrett. Thomson 2005. Palme Yayınevi). 624 ss.
- Işık, K. 2011. Rare and Endemic Species: Why are they prone to extinction? Turkish Journal of Botany 35(4):411-417, DOI: 10.3906/bot-1012-90. Erişim: Aralık 2019).
- Işık, K. 2014. Biyolojik Çeşitlilik: Herkes İçin Okuma Parçaları. (ANG ve TEMAVakışarı İşbirliği ile). ANG Vakfı Yayın No: 2, İstanbul, 224 sayfa. (pdf için: TEMA Vakfı sayfasında "Yayınlar", sonra da karşınıza çıkan "Biyolojik Çeşitlilik" tıklayınız. Oradan pdf indirebilirsiniz.
- Odum EP ve Barrett GW. 2005. Fundamentals of Ecology. Thomson, 624 ss.
- Sunday JM, Bates AE, Dulvy NK. 2012. Thermal Tolerance and the Global Redistribution of Animals. Sept. 2012. Nature Climate Change 2:686-690. DOI:10.1038/nclimate1539.
- Türkeş M. 2008. Küresel iklim değişikliği nedir? Temel kavramlar, nedenleri, gözlenen ve öngörülen değişiklikler. İklim Değişikliği ve Çevre Dergisi (Su Vakfı Yayını), 1, 26-37. (pdf için: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/518059> . Erişim Aralık 2019)
- Türkeş, M. 2012. Türkiye'de Gözlenen ve Öngörülen İklim Değişikliği, Kuraklık ve Çölleşme (Observed and Projected Climate Change, Drought and Desertification in Turkey). Ankara Univ. Çevre Bilimleri Dergisi. 4(2), 1-32. (pdf için: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/47/1924/20178.pdf> Erişim: Aralık 2019).
- Whitman DW, Agrawal AA. 2009. What is Phenotypic Plasticity and Why is it Important? In Phenotypic Plasticity in Insects. Chapter 1, ss: 1-63. DOI: 10.1201/b10201, Erişim: Aralık 2019

MUĞLA TEMSİLCİLİĞİ ETKİNLİĞİ

Türkiye Ormancılar Derneği, Muğla Temsilciliği olarak 2020 yılının ilk haftasında Muğla Bilim Sanat Merkezi (BİLSEM) okulunda Muğla Bölgemizde de yayılış gösteren ve endemik tür olan Sığla ağacının yayılışı, biyolojisi ve sığla yağı ile ilgili bilgilendirme sunumu Dernek Üyemiz İsmail DURAK tarafından görsel olarak yapılmıştır.

malpraktis

Nail ÖZER - Orman Mühendisi
özernail@gmail.com

Çok uzun zaman geçti, dergiye yazı yazmayalı... şımarıklığın anlamı yok ama geçerli birkaç bahanem vardı. Ne zaman kağıda kaleme dokunsam bir engele başım çarptı. Önce işimden istifa ettim. Ailevi sağlık problemleri oldu, kardeşim askere gitti, kızım oldu. Üç aylıkken enfeksiyon yüzünden bir hafta hastanede mahsur kaldık. Dört yaşındaki oğlum perişan oldu, eşim derbeder oldu.. Benim işimle ilgili sorunlarım oldu. Neyse ki aile işini yapıyordum da nazım geçti. Böylece günler haftaları, haftalar ayları kovaladı aşağıdaki yazı parça parça, biraz dağınık da olsa bir bütün halinde ancak oluştu...

Lafı çok uzatmadan ilk vakayla yazıya girelim: çok özel, çok güzel hastanede yanlış fitil uygulamasından ve yanlış ilaç seçiminden dolayı kızımı da kaybediyordum. “Çoklu komplikasyon ve spontan gelişmiş, kusma, ishal yüksek ateş, göz kayması, C harfi şeklinde istemsiz vücut kasılmaları” filan derken bu durumlar doktorumuza göre ilacın yan teshiri idi ve olabilirdi. Fakat nedense uyguladıkları ilaç (bulantı önleyici fitil) “12 aylıktan küçük çocuklara verilmez” diye prospektüsünde italik olarak yazılıydı ve ne hikmetse benim kızım üç aylık olmasına rağmen ilaca tepki vermişti. Kesinlikle doktor uygulama hatası değildi yani... Doktor kızın üç aylık olduğunu biliyordu ve kesinlikle ilacın uygulanmayacağına emindi. O diplomaları boşuna(!) mı almıştı. Kızımın genetik kodlarında kesin sorun vardı. Yemedik, gargara yaptık... Dava açma hazırlığındayız.

Bu kesmediyse eğitim hayatından verelim bir doz... Kardeşimle çıraklık okuluna yeniden başladık, baba mesleğini yeniden belgeli olarak yapalım diye. Sistem, e-sınava dönüşmüş kimse konu başlıklarını bilmiyor, uygulama sınavı yapılacak tüm malzemeyi biz getiriyoruz. Ver elli lira, ver iki yüz lira, işini bırak her hafta başı çıkan belgeleri imzalamak için ayrı ayrı git okula, biz de üşenmedik gittik. Bize bakan müdür yardımcısını o gün bulabilirsiniz de bulamayabilirsiniz de... Paraya dair her şeyi iyi biliyorlar ama sınav içeriği, eğitim materyali namına hiçbir şey yok, hiçbir bilgi yok! Bu da ikinci hadise...

Üçüncü durumda yine eğitim karmaşası var: Kardeşim, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitmeni (Özetle BÖTE, halk arasında bilgisayar

“12 aylıktan küçük çocuklara verilmez” diye prospektüsünde italik olarak yazılıydı ve ne hikmetse benim kızım üç aylık olmasına rağmen ilaca tepki vermişti. Kesinlikle doktor uygulama hatası değildi yani... Doktor kızın üç aylık olduğunu biliyordu ve kesinlikle ilacın uygulanmayacağına emindi. O diplomaları boşuna(!) mı almıştı.

Yalanlamak ve reddetmek için okuma! İnanmak ve her şeyi kabullenmek için de okuma! Konuşmak ve nutuk çekmek için de okuma! Tartmak, kıyaslamak ve düşünmek için oku.

öğretmeni olarak anılır) malum ataması yapılamadı. O da daha fazla uğraşmak istemedi. Aslında iyi ki de yapılamadı. Çünkü aynı meslekte başka bir arkadaşı sözleşmeli olarak önce matematik öğretmeni sonra sırasıyla fizik, kimya, sınıf öğretmenliği derken en son müzik öğretmeni olarak iş başı yapmış... Okulunda **müzik öğretmeni melodika çalamıyor** diye öğrencilerin geyik muhabbetine maruz kalıyor. Kaldı ki bu kız eğitim materyali hazırlama, kodlama yapmak için eğitilmiş bir insan! Robotik kodlama, mekatronik filan, öğretiyoruz ya; Milli Eğitim tam gaz, hedef 2023! Eğitimde devrim diye ancak öğretmenlere önlük giydirirsin, imam hatip okullarının bütçesini 2.7 milyar TL'ye çıkarırsın. Sonra da vay efendim PISA skoru öğrencilerin çok kötü branş derslerinde hep sınıfta kalıyoruz filan diye ortalığı velveleye verirsin. Geçiniz hoca efendiler! Hangi öğretmeni hakkıyla atadınız ve

özlük haklarını verdiniz?

Bu kadar aksiyonun üzerine valide hanım biraz çeşni ekledi, yoğun bir baskı kurarak; "sizde nazar var, kan akıtmak lazım" diye buyurdu. "Adak kurbanlık alalım!" dedi. Başka bir canlının kanına girmek benim lügatimde yok. Annem mutlu olsun diye kurban alanlarını gezdim, fiyat aldım, hayvanların pislik içinde olduğunu, kesim yerlerindeki kasapların (*kaldı ki kayınpederimin mesleği kasaplık, haliyle kız almaya giderken, bir Nişantaşı çocuğu olarak mini bir sınava tabii tutuldum*) duygusuzluğunu görünce dini ritüellere ve onların yeniden yorumlanarak uygulanış biçimlerine olan husumetim bir kat daha arttı. Anneme; kestim, dedim. Oğlunun sıkıntılarını attığını ve kendisinin manevi huzura erdiğini beyaz bir yalanla ifade ettim. Eh ne de olsa İslam dini kolaylık dinidir! Parayı beşe bölüp, zarfa koyarak dağıtmaya karar verdim. Bir arkadaşımın yardımıyla süper marketteki çalışanlara zarfla dağıttım. Kimler yoktu ki evsiz, tek geçim kaynağı reyonculuk olan ablalardan, konservatuvar mezunu işsiz tiyatrocılara, orman mühendisinden (meslektaşım market rafı diziliyor, oda başkanı şu kadar sözleşmeli personel atadık diye caka satıyor ya bilgisi olsun!), son 35 yıldır çalışıp bir türlü emekli olamayan EYT'liye kadar... Hani İskandinav ülkeleri batmıştı? Ne oldu, bu ay sonu elektrik, su, doğalgaz faturası rahat ödenecek, ya sonra? Ne ağırma gitti biliyor musunuz?

Orman Mühendisi arkadaşım önümdeki tabletten sanal market siparişlerini sepete koyuyor ve onun olmayan bir alışverişi onun olmayan bir harcamayı başkası için gençliğini tüketerek yapıyordu. Arkadaşıma baktım saçları ağarmış, çaresizce market rafları arasında dolaşıyordu. Sepete bir paket hijyenik kadın bağı, üç adet LED ampul, bir kilo patates, yarım kilo muz, iki paket makarna koymuştu. Zihnim yanmıştı. Sabah saat ondu ve Başkasının parmağını oynatarak karşıladığı ihtiyaçları, kendisi bedeni çalıştırarak asgari ücret karşılığında temin ediyordu. Depo kapısında **"gülümse sahneye çıkıyorsun"** yazıyordu...

Bir pazar sabahı saat onda, bir market köşesinde başıma bu olaylar geliyordu...

Sonra aforizmalarına devam edeyim... Üçüncü üniversitemi severek ve isteyerek okuduğum, yurdumun lahana tarlasına çevrilmiş yüksek öğreniminde, yüksek lisans yapmaya çabalarken bazıları halen bilimi kendi cuntalarında olduğunu zannediyor. Benim gibilerin vida kadar değeri olmazken, unutmayınız ki akademinin kapısındaki menteşeye de vida lazım. O vida çürük olursa o kapı düşer ve ipini koparan o kapıdan girerek bilimi siyasetin kucağına oturtur. Unutmayınız ki "bilim itaatsiz olanı sever". (Theodorcuğum kusuruma bakma bir alıntı yapayım dedim). Unutmayınız ki; iş klavye başında ÇED raporu yazmakla olmuyor ya da

yazılan raporu eleştirmekle de... Üniversiteler parçalanırken ses yükseltmeden koltuklarında oturanlardır benim sorunum. Bilimsel, uluslararası atıf alamamış akademisyenlerdir derdim. Lafı uzatırdım ama Francis Bacon 'nun deyişiyle bu paragrafı kapatalım isterim: **“Yalanlamak ve reddetmek için okuma! İnanmak ve her şeyi kabullenmek için de okuma! Konuşmak ve nutuk çekmek için de okuma! Tartmak, kıyaslamak ve düşünmek için oku.”** Devam edelim...

Türkiye Cumhuriyeti diyeceğim lakin şu sıralar tanım-lamamız şu şekilde yapılmış: **“Demokratik Üniter Anayasal Başkanlık Cumhuriyeti”**nde partili cumhurbaşkanlığının Sağlık Bakanı özel hastane sahibi, Milli Eğitim Bakanının özel okulu, Turizm Bakanının tur şirketi, Tarım ve Orman Bakanı da Kanada'da gıda firmasında dondurulmuş patatese müdür olur. Konu nereden nereye geldi diyeceksiniz ama bunların çıkar ilişkisinin ucu hep vatandaş Nail'e dokundu. Sağlığından, işinden, eğitiminden gideceği seyahatten hep vurgun yedi. Karman çorman bir hayatta uçuruma doğru yuvarlandı. Kitlesele aile ölümlerine şaşırmamak lazım. Bu kadar aksilik arka arkaya gelince insan ister istemez sorgulamaya başlıyor. (Yöntem adı vermiyorum, örnek olmasın diye, neyse ki bünye alışkın zehre... Daha bebeyken zehirlenerek başlamışım hayata; diğerlerinin alayı vız gelir tırıs gider, anlayacağınız)

Silsile halinde aşağıda doğru gidersek bizim OGM'nin 2018 yılı bütçesi **3,1 milyar Türk Lirası** iken Max Planck Araştırma Enstitüsü'nün bütçesi **1,7 milyar Euro** (2017 yılı verisi, TL karşılığını yazayım mı yoksa faizi ile son model zırlı makam aracı mı alırsınız? Nasıl olsa zenginin parası züğürdün çenesini yorarmış) dananın kulağına daha çoook elektronik küpe takarız, sağa sola daha çok 13-15 milyon ağaç dikeriz. Elektrikli traktör yapmaya çalışınız. Max Planck bir tıbbi araştırma yapar, ilacı sana kakalar, tek kutu ilaç/aşı vs. ile senin OGM bütçen kadar senelik ciro elde eder. Sen de öylece bakarsın. Toplamda 16 bakanlık var sadece dördünü kurcalayabildim. Kalanı ne alemde, kainatta hangi noktadalar? Onları yeni kurulacak uzay ajansının değerli bilim insanlarına şey pardon müdürlerine havale ediyorum. Neticede NASA bizi kıskanıyor!

Nerden nereye geldik değil mi?

Konu çok ama paraşütle inen, babadan oğula geçen, atanmış; pilot, dalgıç, gemi kaptanı, amatör telsizci, itfaiyeci, ekonomist, veteriner ve daha bilumum mesleği olan Tarım ve Orman Bakanımız Sayın Pakdemirli'nin **“pek bi hormonlu”** yangın, tarımsal alım, OGM personel alımı, Doğa Koruma ve Milli Parkların yapısının değiştirilmesi, rekor (!) ağaç dikimi, siyanürlü altın araması, Tarım Şurası'ndaki performansı gibi basit (!) konulardaki açıklamalarına değinmeyeceğim.

Dahası sözleşmeli personel alımı konusunda dağda bayırda en ön safta çarpışan orman mühendisi arkadaşların büro işi yapan eleman sınıfında olmasına ve özlük haklarının en alt seviyede bulunmasına ve kapının menteşesi kadar değerinin olmamasına ve en ufak yanlış algılama veya hukuksal hatada en iyi halinden sürülmesine en kötü halinden mapusluk olmasına da değinmeyeceğim. Kaldı ki artık birçoğu sözleşmeli personel olduğundan işleri bitince kapı önüne koyabiliyorlar!

Ezcümle; TOD Danışma Kurulu'nu ve ICCCF 2019 Kongresi'ni elimde olmayan sebeplerle kaçırdım. Satın aldığım uçak biletini kızımın sağlık sorunu nedeniyle yaktım. Ülke külliye **mal** (kötü), **praktis** (uygulama) sonucu akut kronik kasılmalar geçiriyor. İşin çokomelli damat versiyonu var o da başka bir yazının konusu olsun. Yapbozun parçaları epey bir dağınık görüldüğü halde tek bir bütün halinde travmatik ağır kanamalı bir dramı milletçe yaşıyoruz.

Kangren haldeki durumdan ne vazife çıkaracağız. Tabi ki son kale olan itaatsiz bilime sığınarak termodinamik yasaları ile açıklayacağız:

0. Kanun: Denge

1. Kanun: Enerjinin korunumu
2. Kanun: Düzensizlik eyleminin artması ve bozulma (Entropi, diyeceğim çokervalı olacak)

3 Kanun: Mutlak Sıfır

Hiçbir şey olmasa bile mutlaka bir şey olacaktır

Boyum yüksekliğinde ciltli bir sürü termodinamik yasalarını anlatan kitapları dört satıra indirmek belki bir hadsizlik olacaktır ama inanın tarımı, ormancılığı, gıdayı, doğayı 5 yıllık planı 60 maddeye indirmekte entropi temelli düzensizlik eyleminin sistematik göstergesidir ve bozularak mutlak sifra ulaşacaktır. İş bu noktada ormanlar, iklim değişikliği, doğal hayat, ekosistemler, işsizlik, sağlık sistemi, eğitim sistemi, ekonomi vs. çöküşü gebedir.

“Hiçbir şey olmasa bile mutlaka bir şey olacaktır” diyerek: “tek çare meteor!” diyorum. 2022’yi sabırsızlıkla bekliyorum. Yerli ve milli uzay ajansımızın çok değerli başkan ve müdürlerine saygılarımı sunuyor, görevlerinde başarılar diliyorum. Acaba hepimiz uzaylı bir ilkokul öğrencisinin proje ödevi miyiz? Velet bizimle eğleniyor mu, ne dersiniz? Sağlık sisteminde ölmez, sağ kalırsak bir sonraki yazıya seçim işlerini yazacağım. Her şeyden önce bir ara yüksek lisans tezimi de yazacağım.

Meraklısına Notlar:

1. Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Ahmet Hamdi Tanpınar. Sanki uzay ajansının içeriği kitapla aynıymış gibi geldi: 1 Başkan, 2 Başkan Yardımcısı, 1 Hukuk Müşaviri, 6 Daire Başkanı, 4 Başkanlık Müşaviri, 20 Uzay Teknolojileri Uzmanı, 10 Uzay Teknolojileri Uzman Yardımcısı, 12 Şube Müdürü, 1 İç Denetçi, 3 Avukat, 20 Mühendis, 6 Fizikçi, 6 Matematikçi, 12 Astronom, 3 Grafiker, 10 memur ve 6 sekreter, bol masa sandalye, bina, lüks makam aracı filan bir orman mühendisi olarak oksijen üretimi ve karbon yutağı ağaçlardan sorumlu olarak Mars’ı ağaçlandırma projesine çok sevgili Oda Başkanımızla beraber taykonot Tarım ve Orman Bakanımızın nezaretinde gerçekleştirmek istiyorum. Mars’ın kurak toprakları yeşillenmesin mi; o pis metan gazı ve klorofloro karbon gazlarının yerini mis gibi oksijen almasın mı? Buradan sayın yetkililere sesleniyorum; benim ayda patates ve ipek böceği yetiştirmeye çalışan Çinliden

neyim eksik? Ya da asteroide “hayabusa robotu”nu kondu-ran Japon’dan (Gerçi bizimkiler 2/b’den gecekondur kondu-rurlar; olur mu, olur!)?

2. “Bilim itaatsiz olana ihtiyaç duyar” Theodor Adorno
3. Malpraktis ya da tıbbi malpraktis: Doktorun tıbbi uygulama hatasıdır. Tedavi sonucunda ortaya çıkacak riskten ancak hata yapması (malpraktis) halinde sorumlu olma durumudur.
4. Sözü bittiği yer: İzmir’deki Orman Yangınları İşçi Eğitim Merkezi’nin Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kapatılması!
5. Bilimkurgu Kütüphanesi, Özgen Berkol Doğan. 2007 yılında fizikçileri taşıyan Isparta uçak kazasında kaybetmiştik bilim insanlarımızı. Umarım onların açtığı ışıqla, enerji konularında, uzay konularında herşeye rağmen başarılı olabiliriz. Aziz hatıraları önünde saygıyla...

KEKLİK

Tarik Barbaros PİLEVNE - pilevnetarik@hotmail.com / 0 532 441 02 10

Sokak, yukarıya doğru kıvrımlarla ilerliyor, sıvası kabarmış, yer yer dökülmüş evlerin çatılarını alaturka kiremitler örtüyordu. Soluk aşı boyalı duvarlarıyla, taş duvarlı bahçeleriyle yaşlı ve yorgun evler, birbirine yaslanarak ayakta duruyordu sanki! Sanki birisi eksik olsa diğerleri de olmayacaktı gibi; aynı kaptan su içen, aynı çatıda gezinen, tek değnek havalanan bir kümes güvercin sürüsü gibi! Fakat öyle bir mahremiyeti vardı ki her evin; eğreti kapı ve pencereler sağır, derme çatma döşeme ve tavanlar dilsiz, tahta perdeli bölmeler ses ve sır geçirmezdi. Eğrisiyle doğrusuyla, acısıyla tatlısıyla o küçük insanların küçük ve gizli yaşamları; naftalin kokulu dolaplarda, gıcırtilı dö-

şemelerde, daracık sofalarda, su kuyulu sarmaşıklı avlularda yaşıyor, başlar ve biterdi...

Mahallenin en haylaz kedilerinin üzerinde dolaştığı kerpiçten örme yüksek bir ara duvardı altında kalan; duvarın öte yanında ise Emir amcanın ve yanık yüzlü Türkan Hanım teyzenin bahçesi vardı. Kızların biri yetişkinliğe, genç kızlığa yenice yüz tutmuştu. Küçük kız ise akranı sayılırdı, ilkokuldaydı. Annelerinin yüzü bir sara nöbeti sırasında yanan gazocağının üzerinde kalmış; yanmış, yanmıştı! O'nu ilk kez görenler için korkunçtu bu yüz! Çocukların evden eve birer tas çorba taşıdığı alacalı "mahalle" akşamlarında, çalmak isteyeceği son kapıydı belki de. Oysa suskun, hüzünlü ve iyi kalpliydi kadın; dışarıya pek çıkmaz, o haliyle evine, eşine çocuklarına sahip çıkmaya çalışırdı.

Emir Amca ne iş yapardı; anımsamıyordu! Bu kadim kentin yerlisiydi. Boylu poslu, kalın göcuğu ve lastik çizmeleriyle daha da heybetli bir adam ve usta bir avcıydı. Çoğunlukla hafta sonları evine girip çıkarken; ham deriden saçaklı avcı çantası, çapraz fişekliği, omzundaki uzun namlulu çift kırma tüfeğiyle görürdü onu. Kumral, dalgalı saçları, iri açık renkli gözleriyle durgun ve hüzünlü bir erkekti. Özlediği iç huzurunu dağların koynuna, kırların enginliğine sığınarak anyordu belki!

Şehrin kaldırımlarının tek süsü, yerli ve gariban akasyalardı o zamanlar. Salkım salkım açardı çiçekleri; sevdalı, baygın kokardı bahar yelleri. Karşıdaki yazlık sinemanın sarı soluk ışıklarıyla donanan mahalle, zırlıtlı ses aygıtından yayılan "manolyam" şarkısıyla ıtırıl Mayıs akşamlarını karşılardı.

Ahşap bahçe kapısından eve döndüğünde, koltuğunun altında bir kınalı keklik palazı vardı babasının. Emir amca getirmişti kırdan; tombul kalın gövdeli, boz tüylü, kısa kanatlı, kısa kuyruklu bir kuştur. Göz kapaklarının kenarları, bacakları, ayakları ve gagası kırmızıydı. Burundan başlayan, göz ve kulaktan geçerek boynun iki yanından inen ve gerdanın altında birleşen siyah, doğal bir kolyesi vardı. Gagası küt, kalın ve hafifçe aşağı doğru kıvrıktı. Sarı ve siyah şeritli kanatlarıyla, krem rengi göğsü ve gerdanıyla masum ve güzel bir kuştur...

Keklik, beslendikçe büyüdü, gelişti, güzelleşti. Tüyleri, telekleri parlardı, koyuca renklendi. Keyfine diyecek yoktu evdekilerin, o da ailedendi artık. Kucaklarından inmiyordu çocukların; kız

Yarışların bazı hasta müdavimleri, dışkılayan atların artıklarını incelerdi enikonu; atın günlük durumunu öğrenmek için

çocuğunun gür siyah saçlarına başını sokuyor, oğlanların koltuk altlarına sığınıyor, huzur içinde gözlerini yumup hareketsiz kalıyor, uyuyordu. Babanın becerikli elleriyle bahçedeki artık çitalardan yaptığı kafesine hava karınca kendisi giriyor, erken sabahta şakırdarak uyandırıyor herkesi.

Anne ise bu coşkuya katılamıyordu nice zamandır. Ailenin karar alıcısı ve toparlayıcısıydı. Eşiyle arasında yaş farkı da vardı; o büyüktü. Çocukluktan birlikteydiler ve evlendiler. İstanbullu, okumuş bir aileden geliyordu. Toza, kokuya dış etkilere duyarlı bir bünyesi vardı, gergin ve asabi bir kadındı. Kuşun tüyü, tozu, dışkısı ve kokusu rahatsız ediyordu onu. Bir zaman katlandı, çocukların mutluluğunu neşesini bozmadı, sustu!

Bir resmi kurumda memurdu babası, aylığı yetmiyordu. Kirada oturuyorlardı ve çocuklarla birlikte o da okuyordu; caddenin karşısındaki sarmaşıklı fakültenin gece bölümünde. Anne de enstitü mezunu ve hünerli bir insandı. Büyük bulvardaki Kocabeyoğlu Pasajının 'Beyamca'sına fason iş yapardı, evdeki ayaklı dikiş makinesiyle. Bütün bunlara rağmen zor geçiniyorlardı ve hep sıkıntıdaydılar. Dağınık ve ufak tefek borçlardan kurtulamıyorlardı bir türlü! Bazı hafta sonlarında Hipodroma gittikle-

rini anımsıyordu; ek iş bulmuştu babası orada, at yarışlarında...

Sac levhadan yapılmış yeşil boyalı daracık bir hücrenin aya-zında, ganyan – plase biletlere kesiyordu gün boyu; parasını, tütününü ve umudunu tüketen insanlara. Kazanma hırsının ve kumar tutkusunun akli, mantığı yok ettiği, ocakları söndürdüğü bir yerdi burası. Yarışların bazı hasta müdavimleri, dışkılayan atların artıklarını incelerdi enikonu; atın günlük durumunu öğrenmek için. Akşam karanlığı çökerken, çınar ağaçlarının yüksek dallarında tünek kavgası yapan kargaların çığlıkları kaplardı gökyüzünü. Kocaman çalı süpürgeli çöpçüler, sonuna dek içilmiş sigara izmaritleri, yırtılmış biletlere ve son umut kırıntılarını da süpürürlerdi gışelerin önünden. Az ötedeki çöp bidonunu karıştıran saçlı sakallı ve üstü başı paramparça bir meczup adama takılır, güler, söverlerdi. O'nun bir zamanlar lüks otomobili ve özel şoförüyle geldiği söylenirdi buralarda. Hani şu yüksek yerden yarışları izleyen yakası karanfilli parlak takım elbiseli baylar ve kürk mantolu, geniş şapkalı bayanlar gibi...

Çocuk, yarış öncesi seyislerin yedeğinde maneje gezen atları izlerdi uzaktan. Bu güzel hayvanların her birinin ayrı bir yarışması vardı sanki. Şımarık, ge-

çimsiz, hırslı ve mağrur olanlar yanında; özgüvenli, iyi huylu ve uyumlu olanları da vardı. Fakat hepsinin ortak yanı soylu ve bakımlı olmalarıydı. Yüksekte bağlanmış üzengilerin üzerinde öne doğru yekinererek meşin dizginleri kavrayan, kasılmış dizleriyle hayvanın sırtına yapışan, sanki hayatı boyunca hiç gülmemiş, küçük adamlardı atların üzerindeki. Parlak renkli, parçalı desenli giysileri, beyaz tulum pantolonları, çenelerinin altında bağlanan binici şapkaları ve ellerinde örgülü kamçıları ile bir masal tiyatrosunun oyuncularındılar sanki. Siyah deriden çizmelerinde iri ve parlak metalden mahmuzlar vardı. Koşular toprak pistte yapılırdı ve ünlü jokeylerin hakkında akıl almaz efsaneler üretilirdi bu mekânlarda. Mümin Çılgın mesela; üzengisini kendini geçen ata sabitleyip, onunla birlikte bitiş çizgisine vardığı söylenirdi. Ekrem Kurt'ta ödüllü binicilerdendi o günlerde; daha sonraları Halis Karataş ve Bold Pilot efsanesi...

Çalıştığı yerde satın alma şefiydi; ip gibi doğru ve iyi bir memur, çevresine göre kültürlü, duygulu bir insandı babası. Yaşam koşullarının çok bunalttığı anlarda bile bu düzeyli çizgisini bozmadı. Son günlerde bir tedarikçi dadanmıştı işyerine. Firmasının ürünlerini çokça satmakta kararlıydı ve her türlü anlaşmaya açık bir görüntü veriyordu. Durduk yerde alışılmadık imalarda bulunuyordu sanki! Bu adamın varlığı tedirgin ediyor, sinirlendiriyordu onu; mesafeli durmaya çalışıyordu. Bir gün, "Ağabey, seninle komşuyuz, posta trenine aynı istasyondan

bindiğimiz oluyor bazen” dedi. Seslenmedi, biraz da gergin lafın sonunu bekledi: “Kahve içmeye evine gelsem, daha rahat konuşuruz belki!” diye sürdürdü adam, yıldı! Sanki iş bağlamaya çalışıyor, olası bir rüşvetin kapısını aralamaya çalışıyordu. Büyük ihtimalle evini de öğrenmişti ve ev halini. Yüreği kabardı, kendine karşı utandı, derin soluklandı; sonra heyecandan çatallanmış bir sesle, “Sakin ha! Şimdi kalk git ve bir zaman görünme buralarda!” dedi. O gece çocuklar uyurken bu olayı anlattı karısına ve sıkıca tembihledi: “Aman ha, tanımadığın bir adam eve gelir de bir şey verirse sakın alma!”

Yoksul mahalle kışa girmek üzereydi. Evin önündeki küçük avluyu örten asmanın yaprakları kızıla, bakıra çalmış, yazlık sinemanın önünde sıralanan servi kavakları sararmış, tepelerinden soyunmaya başlamışlardı. Islanmış sığırcık sürüleri karşıdaki vakıf arsasına kara bulutlar gibi inip kalkıp birikerek, göçe hazırlanıyorlardı. Bulgurun bulamacın bittiği, eriştenin tarhananın tükendiği günlerdi. Yokuşun başındaki odun ardiyesine bıçkın sürücülerıyla; ahşap kasaları süslemeli, tekerlekleri demir kuşaklı ve makaslı at arabaları girip çıkıyordu artık. Loş karanlık mutfakın bir köşesindeki gaz ocağının üzeri ve tel dola-

bın rafları yine boştu. Ve yine kuru soğuşuyla bir bozkır akşamının hüznü ağırılığı çökecekti, yorgun çatıların üzerine...

Okuldan dönecek çocuklarından birine bakkaldan makarna aldrıp, akşam öğününü kotaracaktı. Dikiş makinesinin küçük çekmecelerinde bir umutla bozuk para arandı, yoktu! Küçük çocuğun ekmek almaya son gidişinde, “Sizinkilere söyle de bir uğrasınlar.” diye haber göndermişti yeşil önlüklü mahalle bakkalı. Dalıp gitti, neden ayrılmıştı işinden! “Kızım, baban istikrarsız bir insan. Onun peşine takılıp gitme, bu ambar memurluğu işinden ayrılma, bedbaht olursun!” demişti, Eskişehir’deki babacan başhekim.

Dış kapının demir tokmağının vurulmasıyla ayrıldı mutsuz düşüncelerinden. Eli çantalı, kuşaklı pardösülü, orta yaşlı ve uzun boylu biriydi kapıdaki: “Bunu beyefendiye verir misiniz?” Cevval kadın hemen anladı; uzatılan zarfın içinde ne olduğunu sormadan aldı. Adam sırttan bir kibarlıkla gidince evin içine girdi. Heyecandan elleri titriyordu, zarfı açtı. O güne dek hiç bütün 500’lük kâğıt para görmemişti. Ön yüzünde Atatürk’ün fraklı bir fotoğrafı, arka yüzünde ise Dikilitaş ve Sultan Ahmet Camisinin resmi vardı. Tasarımda mor renkli tonlar egemendi. Öylece düşündü, kalktı; havı tiftilmiş siyah mantosunu giydi, pazen başörtüsünü çenesinin altından bağladı, evden çıktı...

Bakkal İsmet, önce tezgâhın üstündekine, sonra karşısındakine baktı kaldı. Sonra

anlamaya çalışmaktan usandı; uzandı kâğıt parayı eline aldı, evirdi çevirdi. “Hesabımızı çıkar” dedi kadın, dik durarak bekledi. Bu yağ ve sabun kokan apartman altı kepenkli mekân, derin temeli olan bir orta kültürün merkezidi aslında. Mahalleyi ayakta tutan komşuluk ve dayanışma duyguları, çekmecedan çıkan bu kara kaplı defterin sararmış sayfalarına yansırıyordu. Her mahallede bir benzeri olan “kanaat bakkaliye”lerinin “veresiye defterleri”, çevrede yaşayanların yatağa aç girmemesini sağlıyor, kargacık burgacık yazırlarla çoğalan umutsuz alacakların üzeri ise çoğunlukla kırmızı kalemle çapraz çiziliyordu. Rakamların üzerinden aşağıya doğru çizerek topladı ve hesabı bağladı adam; “Atmış Yedi lira” dedi. Parayı aldı, arkasındaki çelik kasayı açtı. Para üstünü tezgâhın üzerinde saydı. Elinde bir torba dolusu erzakla çıktı bakkaldan kadın, birkaç dükkân ötedeki ‘Bizim Kasap’a girdi...

Günler iyice kısalmıştı, bahçe kapısını açtığına hava karararak üzereydi. Bu akşam evin küçük ve basık girişini aydınlatan Edison ampülü daha bir şavklı yanıyordu. Ev halkında da bir canlılık vardı sanki! Katlanmış günlük gazeteye sarılmış francala ekmeğini elinden bıraktı. Atkısını ve paltosunu çıkarırken, mutfaktan yayılan kavrulmuş et kokusunu duydu, sedirin üzerindeki gıda paketlerini anlamaya çalıştı. Sonra evin ortasında işlenen, sofraya hazırlayan karısına soran gözlerle baktı: “İstanbul’dan beybabam para göndermiş” dedi kadın; yanıt beklemeden acele mutfaka yö-

neldi. Yüreği burkuldu, inanmadı ama seslenmedi de! En yakın sandalyede kasvetli bir düşünceyle oturdu bir zaman!

Küçük evin bir süre için rahata erdiği günler tez bitti. Yine sıkıntıda ve hep dardaydı aile. Yine sade suya tiritli, çılbırlı, çorbali öğünler başladı. Puslu, dumanlı ve karlı kış gecelerinde sokağın derinliğinden gelen bozacının boğuk sesi duyulur, seyrek de olsa boş kaba tıklayan bir elli kuruş mutluluk yarattı çocuklarda. Bu arada evdeki sızlanmalar da, ortalıkta uçuşan tüyler ve kafesten yükselen ekşi kokularla birlikte artmaktaydı. Keklik, ailede önemli bir sorun kaynağı olmaya başlamıştı giderek. “Havalar ısınınca dışarıya, bahçeye çıkarınız” diyordu çocuk, kendince çözümler üretmeye çalışıyordu, evde çoğalan gerginliğe karşı.

O kış günü okuldan çıktığında hava kararmıştı. Yanmamış kömür kokulu dar sokaklardan kıvınlıp evine geldi. Kaba yünden hırkasını ve siyah önlüğünü çıkardı. Nedense hiç kimse konuşmuyordu evde bu akşam! Arandı, keklği göremedi, kafes

de yoktu ortada, sordu: “Emir Amcana verdik, ava gittiğinde kıra salacak.”

Durdu kaldı; “onun için iyi olacak belki” diye düşünmek istedi. Heyecanlanınca çişi gelirdi. Bahçenin uzak köşesindeki ayakyoluna giderken, çardağın altındaki odunların arasında boş kafesi gördü, içi cız etti!

Eve döndüğünde sofraya hazır, oturdular. Ortadaki bakır sandalyede dumanı tüten piriç pilavı ve üzerine dağıtılmış beyaz etler gördü. Bekledi bir süre, “ye, tavuk eti” dediler. O ise anladı, karnına yine bir sancı girdi, sustu, terledi. Diğerleri sahandakileri tek tük çatallamaya başlamışlardı. Çatalın ucuyla aldığı birkaç lokma ağzında büyüyor, boğazından geçmiyordu. Renk vermemeye çalışıyordu. Herkesin bildiğini o da biliyor ve yine herkes gibi bilmezleniyordu olup biteni! Sessizce sofradaki o keklük eti yenecek veya hiç bir şey yenmeyecekti o akşam; buna karşı çıkılmazdı o şartlarda! Daha sonra da bu konu hiç konuşulmadı zaten o evde...

Ankara ve Elmadağ

Rasim Remzi DOĞAN

Em. Orman Yüksek Mühendisi - İ.Ü. Orman Fakültesi - 1978
rasimremzidogan@gmail.com

ELMADAĞ'IN KADERİ DEĞİŞİR Mİ?

2017 yılı Eylülünde emekli olduktan sonra günlerim; emekli ikramiyemi beklemek, maaşımın bağlanması ve 3-4 ay özel işlerimin takibi ile hızlı bir şekilde geçti. Sonra, yavaştan ne oluyoruz demeye başladım. Bu arada kış geçti. Hem de hiç kar yağmadan. Arada bir döküşürdüğünü gördüm. O kadar. Kış içinde olduğumuzu; Elmadağ'ın, Yuva köyü üzerinden başlayıp kuzeye devam eden Karyağdı Dağının tepelerinin beyazlamalarından anladım. 2018 yılı kışında sanki birçok bitki için vejetasyon hiç durmadı. Altın çanakları, bademler, kayısılar da çiçek açtı derken, günler hızlı tren gibi geçti. Benim aklım dağlarda, ormanlarda kaldı. Ne yapmalı diye düşünürken, en iyisi ODTÜ Atatürk Ormanına gideyim, biraz stresimi atayım dedim. Daha önce de değişik vesileler ile 3-4 defa gitmiş fakat yeterince gezememişim. Artık zaman sorunum olmadığı için rahat rahat gezerim diye düşündüm. Uzun zamandır arazi-

ye gitmediğim için giyemediğim arazi ayakkabımı poşetinden çıkardım. Fotoğraf makinamı yeniden şarj edip yanıma aldım. Sanki memuriyetim devam ediyormuş da, ben de araziye gidiyormuşum gibi giysilerimi giyip yola revan oldum. Önce, Botanik istasyonu, Batıkent'ten aktarma sonra Kızılay'dan ikinci aktarma ve ODTÜ 4 nolu kapısındaaydım. Metrodan çıktım. Üniversite girişinde güvenlik kulübesinin arkasından dolandım. Turnikelerden öğrenciler ve çalışanlar geçiyorlardı. Ben şimdi ne yapacağım? Daha önce müze girişinden tecrübem var. İçeriden tanıyan birisinin telefon etmesi lazım. ODTÜ Çevre Dairesinde çalışan orman mühendisi Fatih Bey var, ama aradan zaman geçti. Belki hatırlamayacak. Ekşi Sözlükte ODTÜ öğrencilerinden içeri girme tüyolarını okudum ancak, bu yollar bana yakışmaz dedim. En iyisi ağarmış saç ve sakalıma güvenerek hazırda güvenlik kulübesindeki memur camdan sarkmış dert anlatmaya çalışan vatandaşlar ile meşgulken arkalarından süzöldüm. Arkama bile bakmadan yol boyu

biraz yürüyüp yolun karşısına geçtim. Anayola paralel giden, orman içinden geçen yürüyüş yoluna kendimi atıp sağı solu kolaçan ettim. Her şey iyi gidiyordu. Anormal bir durum yoktu. Fotoğraf makinamı çıkarıp orman içine daldım. Yavaş yavaş içime sindire sindire insan eli ile yetiştirilmiş bu ormanı incelemeye başladım. Aklıma ODTÜ'nün kurucu Rektörlerinden Kemal KURDAŞ hocanın sözleri geldi. Yıl 1961 ve Kasımın 21'i Hocadan ODTÜ'nün yeni yerleşkesi olacak iki yere bakması istenilir. Bir heyetle önce Etimesgut'taki Ankara çayı kenarındaki yere bakıyorlar. Orasını, çağdaş bir üniversitenin kuruluşuna uygun bulmuyorlar. Bir tarafı fabrika ve havaalanı bir tarafta pis kokan çay! ve dar bir alan. Daha sonra, Balgat'taki ikinci yere geldiklerinde; heyet üyelerinin memnuniyeti yüz ifadelerinden anlaşılır. Hoca, arabasını girişte bırakarak Yalınca köyü tarafına doğru güneyden kuzeye bomboş ve kıraç arazide yürürken "Hayalimdeki üniversiteyi o gün kurdum ben" diyor ve devamla o koskoca ara-

zinin içinde yapayalnız görünen bir tek alıç ağacı olduğunu fark edip yanına kadar gider ve ona yakında yalnızlıktan kurtulacağını söyler. Geçen yıllar onu yalancı çıkarmaz. Hocanın kitabını okuduğumda sözleri beni çok duygulandırmıştı. Orman- cı olmadığı halde bu düzeyde orman kurma bilinci, hayalleri ve iradesi olan insanın önünde nasıl saygı ile eğilinmez Ah! Hocam ah! dedim. Dikmen Çal Dağ- ını da, Elmadağ'ı da üniversite alanına katsaydın demek içim- den geçti. Düşünürken bir taraf- tan yürüdüm. Gözüm ağaçlarda. Hocanın 1961 yılında hayalini kurduğu ormanın bu kesiminde üst tabakada sarıçam ve kara- çamların karışımında bulunduğu bc2-3 kapalılıkta, arada münfe- riden doğu ladinlerinin de bu- lunduğu, alt tabakada; dişbu- dak, çınar, alıç, elma, doğu ma- zısının bile yer aldığı karışık bir meşcere oluştuğunu tespit et- tim. Meşcere altında plastik, pet şişe ve poşet gibi kirlilik görün- müyordu, karışımdaki münferit ağaç, ağaççıklar ve öncü genç- likler sıralı dikimlerdeki düzeni ortadan kaldırmış sanki düşük bonitette doğal bir ormanday- mışsın gibi görünüm yarat- mıştı. ODTÜ'lü öğrenciler bu or- mana yapılan haksız hukuksuz müdahalelere direnmekte ne kadar haklıydılar! En çok dik- katimi çeken durum; meşcere altında sarıçam öncü gençlikle- rinin yoğunluğu. Elbette ka- raçam öncü gençlikleri de vardı. Sarıçamın bu rakımda dikilmesi bilinçsizlikten ziyade 60'lı yıllar- da fidan teminindeki zorluktan olmalı diye düşündüm. Bu güze- lim meşcerelerdeki sarıçamlar,

kurak geçen yıllarda kuruma ve böcek tasallutuna uğraması bizleri şaşırtmayacak. 2001 yılı kuraklığında da bu ormanda özellikle karaçamalarda kuruma- lar oldu. Meşcere altında ciddi bir otlama da görmedim. Ot- lanmalar açık alanlarda doğal olarak belirgindi. Orman, şehrin gürültüsünden uzak sakindi. Sessizliği yalnızca kuş sesleri bozuyordu ki ona da zevkle kat- lanıyordum. Orman içerisinde yukarı istikamette yürürken bir açıklığa çıktım. Burası orman içi dar bir ara yoldu. Bir gün önce yağın yağmurun etkisi ile daha yerler çamurlu ve yaştı. Çamu- run üzerindeki köpeklerin taze ayak izlerini fark edince o za- mana kadar keyifle devam eden yürüyüşüm orada bitti. Orman içinde sayısı belli olmayan kö- pekler ile karşılaşsam sıkıntı yaşayabilirdim. Çevremde ses vereceğim kimse de yoktu. En iyisi fazla sorun yaşamadan orman dışına çıkayım dedim. Bu arada yeteri kadar fotoğraf çekmişim. Yol boyu devam edip tekrar yürüyüş yoluna çıktım. Ana yol üzerinde ağaçların tür çeşitliliğini, canlılıklarını ince- leyerek yola devam ettim. Her yer aşağı yukarı giden, keyfin- ce yeşil otlar üzerinde eğlenen öğrenciler ile doluydu. Yol üze- rindeki kafeden ormanın yoğun olduğu Yalıncağ tarafına nasıl giderim diye sordum. Kafeyi çalıştıranlar, doğru cevap vere- mediler. Orada bulunan bıyıklı şahıs ki, sonradan ismini de öğ- rendiğim memur bana yardım- cı oldu. İçeri girerken izin alıp almadığımı sordu. "Yok, öylesi- ne girdim" dedim. "Olmaz, sen şimdi yukarı devam edersen gü-

venlikçiler ile karşılaşabilirsin. Sorun olur. Benim ile gel ringe bineriz arkadaşının yanına gi- dersin" dedi. Memur, Yozgat'ın bir köyünden imiş. Koltuğunun altındaki Cumhuriyet gazetesini sonradan fark ettim. Kafaları- mızın tuttuğu ormana saldıran eski başkanı eleştirmemizden de belli oldu. Samimiyetimiz biraz daha arttı. Uzun bir bekle- yiş sonrası otobüs geldi. İçi tıka basa öğrenci dolu. Otobüs salaş mı salaş! Devletin ODTÜ gibi bir eğitim kurumuna yeteri ödenek ayırmadığını binalarının bakım- sızlığından da anladım. Yeni ar- kadaşım Çevre Dairesinin yerini tarif edip benden önce indi. Ben de, Bilkent metro istasyonu ya- kınındaki son durakta indim. İn- diğim yeri hemen tanıdım. Me- muriyetim devam ederken bir vesile ile buraya arkadaşlar ile gelmişim. Kısa mesafe öğle ara- sı işçiler gölgelerde oturmuş yan yatmış kestiriyorlardı. Birisine sordum. İdare binasını göster- di. Baraka benzeri binadan içeri girdim. Sağ camlı bölmeden içe- ridekiler görölüyordu. Kapıdan Fatih Beyi arıyorum diye sor- dum. Hangi Fatih Bey! Orman Mühendisi Fatih Bey. Meğerse bir başka Fatih Bey daha varmış. Benim aradığım Fatih Bey ora- da masada oturuyormuş. Ken- dimi tanıttım. Sonradan o da beni hatırladı. Kendisi ile epeyce sohbet ettik. İşletme şefi gibi or- manı ile ilgili zaman mefhumu tanımadan çalıştığını, bakım çalışmaları ile çıkardığı dalları, Amerika'dan getirttiği talaş ma- kinasına verdiğini, talaşları tek- rar orman kazandırdığını, yolla- rı imar etmeye çalıştığını, fidan dikmedeki gayretlerini, kabuk

böceği ile yaptığı mücadeleyi, feromon tuzaklarını heyecanla anlattı. Ben de, kurak mıntıka ormancılığı ile ilgili bilgiler vererek ODTÜ ormanının, ormancılık ilmi açısından da çok önemli bir laboratuvar niteliğinde olduğunu söyledim. Vedalaştık. Ben yine metro ile geldiğim yoldan evime döndüm.

Artık orman kokusu aldım ya ertesi hafta salı günü yine ODTÜ yoluna düştüm. Bu sefer amacım, yukarılarda ormanın daha da iyi durumda olduğunu bildiğim eski Yalınca köyü tarafını gezmek. Metro ile bu sefer Bilkent istasyonuna vardım. Burada hiçbir engel yok diye yeşil yanan turnikelere varıp geçmek istedim. Demir kanat, izin vermedi. Şaşırdım! O anda yandaki cam kulübe ve güvenlikçileri fark ettim. “Amca kime gidiyorsun?” diye sordu. Basiretim bağlandı. “Öylesine gidiyorum. Ormanı gezeceğim” dedim. “Yok amca öyle olmaz. İçerden birisi bize telefon edecek. Kimliğini bırakıp öyle gireceksin” diye cevap verdi. Fatih bey var dedim. Çaresiz Fatih Bey’i telefonla aradım. Cevap yok. Bürosunu da aradım. Yine cevap yok. Görevlileri zorlamanın da çıkar yol olmadığını düşünüp boynu bükük geri dönüş için metroya bindim.

ODTÜ Atatürk Ormanında Sarıçam/Karaçam öncü gençlikleri İdareye de bir yanda hak verdim. Önüne gelen buraya girse, orman ve temiz çevreden eser kalmaz dedim. Eve dönmeyi planlarken aklıma kaleye çıkmak fikri geldi. Tamam, bari gelmişken kaleye çıkayım, oradan Elmadağ’ın eteklerinde açılan

Elmadağ da endemik Ankara çiğdemleri

ODTÜ Atatürk Ormanında Sarıçam/Karaçam öncü gençlikleri

taş ocaklarının fotoğraflarını çekeyim dedim. Uzun zamandır Elmadağ ile ilgili bir yazı yazmak fikrim vardı. Bilgi toplamaya çalışıyordum. Bu arada metroya binince Çayyolu metrosunun kalitesinin Batıkent metrosuna göre daha düşük buldum. Koltukları daha dar ve vagonlar dönüşler de daha çok ses çıkıyor. Takır tukur gidiyor. Ulus İstasyonuna vardım. Merdivenlerden eski Stad otelinin önüne çıkıp az yürüyünce nemle karışık sıcak

üzerime çöktü. Ama geri dönüş yoktu. Tarihi TBMM binasının karşısında Atatürk zamanından bu yana devlet misafirlerinin de konuk edildiği Anadolu Kulübü binasının önünden geçerken ulvi bir mekânın önünden geçtiğimi hissettim. Ulus meydanı kavşağının sol üst yanında İş Bankası eski genel müdürlük binası tüm mimari güzelliği ile karşımda duruyordu. Ankara’da eşi benzeri yok. Binanın yanındaki ara yol vilayete gider. Yo-

lun sağında eski Sümerbank genel merkez binası arasında devasa sofora ağaçları. Sümerbank binasının üzerini inşaat malzemesi bezler ile kapatmışlar bilmem ne üniversitesi diye. Halkın malı Cumhuriyet değerlerini yok sayarak, Ankara dışında arazi kalmamış gibi bu tarihi mekânı sahiplenmişler. Haberal Hoca'nın yaptığı gibi çıplak kayalık bir tepeyi alıp ağaçlandırmayı gözleri yememiş herhâlde. Yeni bir mekân üretmek yerine, hazır konmak! Neyse, kavşağı geçip Hal istikametinde yola devam ederken sol tarafta yer alan Hacı Bayramı Veli Camisinin ve üzerine yapıldığı Ogüst mabedinin iki duvarının da bulunduğu genişçe sahanın Ankara'nın en eski tarihi yerleşim alanı olduğunu biliyorum. Bu alanların altındaki arkeolojik kalıntılar maalesef tam araştırılmadan eski yıllardan bu yana üst üste binalar yapılmış. Mevcut olduğu bilinen Gimnazyum toprak altında bekliyor ancak, nerede olduğu bilinmiyor. Anafartalar çarşısı karşısına iş merkezi yapılırken toprak altından çıkan Roma dönemi sütunlu agora yolu taşları ve yine Çankırı kapı tarafında kazıları yapılan raporlanan eski Roma hamamı kalıntıları bunu ispatlıyor. Hal binasının önündeki kavşağa gelmeden Gümrük Müsteşarlığı binasının da paravanlar ile çevrilmiş yıkım başlangıcında olduğunu gördüm. Sanırım 60'lı yıllarda yapılma ve yapıldığı dönemde Ankara'nın simge binalarından. Bitişindeki Anafartalar Çarşısı gibi. Kavşağı ve Hal'i geçip Bentderesi istikametine sallandım. Yolumun üzerinde sağda ve De-

nizciler Caddesi boyunca yine devasa sofora ağaçları. Bu ağaçların fidanları Cumhuriyetin kuruluşundan sonra çoğunluk A.O.Ç fidanlığında yetiştirilmiş olmalı diye düşündüm. Yola devam ettim. Güneş tepemde, ama bu sefer tedbirliydim. Derneğimizin "Cumhuriyet mayamızda var" yazılı şapkam başımda. Hitit otelinden yukarı çıkarken aşağıda Roma dönemi eserleri amfi tiyatro kalıntıları, devamında Anadolu Medeniyetleri Müzesi artık yukarı kale surlarına yakındım. Surlardan aşağı yamaçlarda yine devasa sofora ve aylantuslar dikkatimi çekti. Ağaçların altında sohbet eden kız öğrencilerin yakınından geçip, merdivenleri tırmanıp yaya yolunu takip ve dar sokaklardan kalenin tepe surlarına vardım. Yol kenarlarında eliş örne ürünler satan kadınlar var. Alıcı olmadığımı onlar da anlıyor ki hiç seslerini çıkarmadılar. Kale surlarına çıkmadan geniş holde yine para kazanma peşinde sanatçı gençler müzik yapıyordu. Surlara çıkınca çoğu kızlı oğlanlı on - on beş genç surduvarları üzerinde geziniyor ve bazıları birbirlerine sarılmış gençliklerini yaşıyorlardı. Arada bir iki İranlı turist de var sanırım. Sur üst duvarları altındaki oyuk yerler malum sebepler ile koku saçıyordu. Benim işim belliydi. Daha önce de defalarca buraya gelmiştim. Bu seferki amacım, fotoğraf makinam ile Elmadağ'ın alt yamaçlarındaki taş ocaklarının değişik açılardan fotoğrafını çekmekti.

Tespîh tanesi gibi dağın eteklerine dizilmiş geniş alanlar kapladığı belli olan taş ocaklarını

seyrettim. İlkbahar ot yeşilliği bu noktalarda yok olmuş boz toprak renginde görünüyordu. Ankara'nın arka planı durumunda güzelim Elmadağ sen bu hallere mi düşecektin! Dedim içimden. Bu insancıklar her şeyini; ormanlarını, yaban hayvanlarını, sularını her şeyini tükettiler ve şimdi taşlarını yok etmekle meşguller. Gençlerden birisine seslenip kendi fotoğrafımı da arkaya Elmadağ'ı alıp çekti. Gence, bu dağın adı nedir diye sordum? "Amca ben bilmiyorum" Düzce'den geldim" dedi. Ben de, gence Ankara çanağı etrafındaki dağ ve sırtları ile Çankaya köşkünü göstererek bilgi vermeye çalıştım. Daha çok şeyler anlatmak içimden geldi. Gencin arkadaşları da beni dinliyordu. Ama belli ki gençlerin işleri vardı. Kısa kestim. Aşağıda gençlik parkını gösterip "oraya da gidin güzeldir. Eskiden Ankara'nın gözbebeği idi" dedim. Elmadağ'ın ismini gençler yabancı olduğu için bilmiyor olabilir ancak, bu şehirde yaşayıp ve hatta Ankaralı olup bu dağın ismini bilmeyen o kadar çok kişi var ki! onların bilmemesinin suçu kimde? Başkentimizin yerleştiği coğrafya jeologlar tarafından "Ankara çanağı" diye adlandırılır. Çanağın kenarları; batı yönde sol kolda Seyran bağları, Çankaya, Dikmen ve Çal Dağı, Ahlatlıbel sırtları ile devam ederken, sağ kolda Keçiören ve Etlik gibi tatlı sırtlar ile çevrilidir. Çanağın tabanını hafif bir meyille batı yönde uzanan Ankara ovası ve içinden geçen Ankara çayı süsler. Çanağın doğusunda volkanik çıkıntılar; Ankara Kalesi, arada Hatip çayı, Hıdırlıktepe

ve gerilerde Hüseyingazi tepesi. Güneydoğu cephesindeyse yazımızın konusunu teşkil eden ve tüm heybetiyle şehre tepesinden bakan, Ankara'nın ne tarafından başınızı kaldırırsanız görünen Elmadağ'dır Batısında da Abdüsselam dağı. Ankara, eski çağlardan bu yana 8 tane tarihi yolun geçtiği şehirdir. Büyük Atatürk'ün Ankara'yı başkent yapmasının çok nedeni vardır.

Ankara Kalesinden bakış ile Elmadağ'daki Taş ocaklarından üç tanesinin işaretli olduğu resim. Kale ile Elmadağ arasındaki yeşil alan 75.yıl Parkı. Arka tarafta İncesu deresinin geçtiği İmrahor vadisi var.

Kaleden yorgun argın inerken Elmadağ'ının üstüne çökmüş taş ocaklarının vermekte olduğu çevre zararını derin derin düşünmeye başladım. Son gidişim-

de gördüğüm endemik Ankara çiğdemlerini ve kardelenleri bir daha göremedim. Ama aklımdan da hiç çıkmadılar. 2012-13-14 yıllarında Bölge Müdürlüğünde Odun Dışı Ürünler Şube Müdürlüğünün Biyolojik Çeşitlilik ile ilgili dağları gezerken özellikle Elmadağ'ının çıplak yamaçlarında, vadilerinde neler var diye merakımı gidermek için gitmiştim. İlk gördüğüm Yakupabdal köyünden yukarı tırmanıp kayak pistlerine giden sağ tarafa değil de Tekke köyü tarafına giden sol yola girince gördüğüm Ankara çiğdemlerinden oluşan göz alıcı tablo olmuştu. Ankara civarında gezmediğim dağ neredeyse kalmadı. Her yerde Ankara çiğdemini gördüm. Ancak, hiçbir yerde bu dağdaki kadar yoğun Ankara çiğdemi görmemişimdir. Yola devam edince sanki ağaçlandırma yapılmış ancak bir vesile ile terk edilmiş görümlü sahada dikkat çekiciydi. Devam ettirilememiş kendi haline terkedilmişti. Örnekler alıp yola devam edince, mutlaka burada da olması lazım dediğim kardelenleri de bulmuştum. Yola devamla Tekke köyünden Elmadağ ilçesine giden sol yol üzerinde giderken gördüğüm kalın ardıç ağacından da özellikle örnek almıştım. Elmadağ üzerinde sağda solda kalmış Tüylü meşe kümeleri dağın kuzey ve doğu yamaçlarında, eteklerdeki köylerin civarlarında ve vadilerde yaşama mücadelesi içindeydiler. Alıç, ahlat, karaağaç, yabani Eriklerin durumu da onlardan farklı değildi. Yol üzerinde durup su içtiğimiz çeşmede, yol arkadaşım Ahrar bey telefonunu düşürmüş eve vardığında farkına varabilmişti.

Aradan 3 yıldan fazla zaman geçti. Son gittiğimde daha çok dikkatimi çeken taş, mıcır ve kireç taşı ocaklarını gördüğümde Elmadağ'ın Ankara için ne denli önemli olduğunu anlatan bir yazı yazmam gerektiğini düşünmüştüm. Ancak, tarihi su-yolunun bulunduğunu bildiğim Kıbrıs köyü vadisini görmeden bu yazıyı bitiremeyeceğimi anladım. Nihayet Uğur hocanın sayesinde bu fırsatı 2019 yazında bulabildim. Sonbaharda bir daha gitmek nasip oldu. Elmadağ'ın son durumu hiç de benim aklımda kaldığı gibi değildi. Son yıllarda vatandaş boş durmamış, hazineden mi vatan-daştan mı aldığı belli olmayan yerlere gecekondular gibi barakalar inşa etmişlerdi. Güzelim Elmadağ'ı Bağlum tarafındaki gibi plansız yapılaşmaya açılacak gibiydi. Üzülmeyecek gibi değildi. Kıbrıs köyü vadisi iki tarafından da taş ocakları ile sıkıştırılmış her an boğazlanmayı bekliyordu. Vadi sürekli tehdit altına alınmıştı. İnsanoğlunun doğaya verdiği tüm zararlara rağmen vadi üstünde uçarak burası benim yaşama alanım diye bağırarak yırtıcı kuşları neden kimse görmüyordu? Endemik bitkilerin, fındık ağaçlarının bulunduğu vadi Arkeolojik 1.derece sit alanına alınmışken bu nasıl yapıliyordu? Doğu kent gibi yerleşim alanlarının hemen üstünde taş ocağına nasıl izin verilmişti? Hatta vadi aşağı yönde sol tarafta kalan taş ocağının bir bölümüne çöp döküldüğünü de gördüm. Eyvah dedim! Velhasıl, Elmadağ'ın parça parça elden gittiğini gördüğümde hissettiğim çaresizliği anlatamam. An-

karalı olarak bu dağın bu şekilde elden çıkarılmasını içime sindiremedim. Elmadağ'ının Ankara ve yakın çevresi için ne denli önemli olduğunu halden bilen insanlara anlatmam lazım.

Elmadağ'ı ve tarihteki yeri

Elmadağ ilçesi adı cumhuriyet öncesinde Osmanlı Vilayet sarnamelerinde "Asi Yozgat" olarak bilinir. Cumhuriyet sonrasında adı değiştirilirken Elmadağ'ının adı bu ilçeye verilmiş.

Elmadağ, Ankara'nın 18 km. Güneydoğusunda bir dağ kütlesidir. En yüksek noktası Elmalı Dede tepesi 1862 metredir. Güney batı-kuzey doğu doğrultusunda 35 km. uzanarak doğuda Balaban deresi çukurunu Mogan ve Eymir gölleri oyuğundan ayırır. Kuzey doğusunda Ankara -Kayseri demiryolu ve karayolunun geçtiği Lala beli alçalmasında son bulur. Devamında İdris dağı kütlesi devam eder. Elmadağ'ının arada volkanik çıkıntılar bulunan 1. Zaman şist ve kalkerlerine ait elemanlardan oluşur. Elmadağ'ı, Başkent Ankara'nın arka fonunu teşkil eden yüce bir dağdır. Tarih öncesi dönemden bu tarafa Ankara çanağında yerleşen insanların suları, ormanları ve yaban hayatı ile besleyen, doyuran ısıtan, barındıran bir dağdır.

Tarihi kayıtlar incelendiğinde Elmadağ'ının çok eski adına İ.Ö. 189 yılında Anadolu'ya giren Roma ordusunun savaşlarını anlatan tarihi eserlerde rastlıyoruz. Şöyle ki; İ.Ö. 190 yılında Suriye kralı III.Antiochos'u Yunanistan'da yenen Romalılar onun peşini bırakmayarak Anadolu'ya

girerler. Magnesia (Manisa) da Suriye ordusu bir daha Roma ordusuna yenilir. Bu savaşta, Romalıların karşısında III.Antiochos'a Galatlar 8500 kişilik atlı ve yaya askerle destek verirler. Magnesia savaşını kazanan Romalı komutan Scipio Africanus orduyu Ephesos'a götürüp kışı orda geçirir. İ.Ö. 189 yılında Konsul olan General Manlius'a ordunun komutasını teslim ettikten sonra Anadolu'yu terk eder.

Anadolu'yu topraklarına katmaya kararlı Roma ordusunun komutanı Konsül General Manlius Vulso Suriye kralına destek veren Galatlara öç seferine karar verir. Muhtemelen Afyon Dinar üzerinden ağaçsız alanı da geçerek Galatların topraklarında ilerleyerek Gordion' a kadar gelir.

Galatlar isimli Kelt kavminin Frigya Kralının talebi üzerine bu coğrafyaya Avrupa'dan gelip yerleşmiş üç aşiretten birisi olan Trokmeler Romalı generali ve ordusunu Olympos dağında (Beypazarı, Yalnızçam köyü olduğu sanılıyor) savaşa hazır olarak karşılar. Ancak, Roma ordusunun gücü karşısında büyük bir yenilgiye uğrarlar. Yarı beline kadar çıplak, mızrakları ve kargıları elinde cesaretle savaşan bu insanların yanında aileleri de vardır. Sonuçta kuvvetli harp silahları ve taktikleri karşısında cesaretleri para etmez, yenilirler. Ölen ölür. Çok zayıat verirler. Bir kısmı kaçıp Ankara güneyindeki **Magaba** Dağına sığınır. Ankara ve civarında yaşayan diğer aşiret **Tektosaglar**, aileleri ve ağırlıkları ile **Magaba** Dağında onları beklemektedir. Kapa-

dokya ve Pafloganya Kralları da destek kuvvetlerini **Magaba** dağına göndermiştir. Elmadağ'ın o zamanki adı **Magaba** Dağıdır. **Bilinen yazılı tarihte Elmadağ'ın adı ilk defa bu savaş ile kayıtlara geçmiştir.** Elmadağ, o zamanda elbette ormanlar ile kaplıdır. Orman ve ağaçları seven bu kavim Roma ordusu karşısında çıplak bir dağa sığınamazdı.

Roma hamamı suyolu taş künkleri

olduğu bu imha savaşında Galatlı 8.000 kişi kurtulabilmiş olarak ağırlıklarının bir kısmı ve aileleri ile Kızılırmak'ın doğusuna geçerler. Romalı Konsül General, soğukların başlaması, askerlerinin kontrolsüz yağma işine girmeleri nedeni ile Ga-

Gassner'in kitabında Elmadağ Sırtlarında kalan Karaçam ağacı.

Galat aşiretlerinden Trokmele-ri takip eden General Manlius komutasındaki Roma ordusu Ankara'ya üç günlük bir takip sonrası gelir. Galat liderleri Romalı generali değişik vaatler ile oyalamak isteseler de neticede Galat aşiretleri 50.000 bin yaya 10.000 atlı kuvvetleri ile Roma ordusuna Elmadağ üzerinde karşı koyarlar. Roma ordusu, teknik ve strateji yönü kuvvetli

Çankırı kapı Roma hamamı

latları takipten vazgeçerek Efesos'a döner. Galat liderlerinin anlaşma için oraya gelmesini ister. Magaba dağındaki (Elmadağ) savaştan sonra Galatlar bu coğrafyada bir daha bellerini doğrultamazlar. Tamamen yok da olmazlar.

Elmadağ da yaşlı Ardıç Ağacı

Galatya bölgesini hakimiyetleri altına alan Romalılar MÖ. 21 yılında Ankara'yı, Galatya eyaleti başkenti yapar. Doğal olarak da İmparatorluk geleneğindeki birçok yapıyı Ankara şehrine kazandırır. Bu tarihi eserlerin başında Çankırı Kapıdaki büyük Roma hamamıdır ve döneminin ünlü yapıları arasında olup, ihtişamlı mimarisiyle dikkat çekmektedir. Hamam İS. 3. yy'da Roma İmparatoru Caracalla döneminde (İS.212-217), tanrı Asklepion adına yaptırılmıştır. İS.700 lü yıllara kadar yaklaşık 500 yıl işlevini devam ettirmiştir. Hamamın suyu Elmadağ Kıbrıs köy vadisinden getirilmiştir. Ankara civarı ormanların tahribinde de bu devasa hamamın önemli rolü olduğu bilinmektedir.

Elmadağ'ın orman durumu:

1935-38 arasında Ankara'da bulunan Alman bilim insanı Gustav Gassner Anadolu çamları ile ilgili olarak yaptığı araştırmada Elmadağ'ında Yakupabdal köyünün üzerinde 1850 metre rakımda 600 yaşında olduğunu tespit ettiği devasa karaçam ağacının geçmişteki büyük ormanın son temsilcisi olduğunu tespit etmektedir. Ayrıca, Ankara'nın şehir planını ve haritasını yapmak üzere Devlet tarafından getirtilen Avusturyalı subay Von Vinçke'nin 1828 yılında aynı mevkide 30 kadar yaşlı Karaçam olduğunu da belirtiyor.

Gassner'in bahsettiği karaçamlar ile ilgili olarak Orman Yüksek Mühendisi Nurettin ERBİL 1967 yılında Orman ve Av dergisinde yayınlanan makalesinde 1.30 metredeki çapı 1 metre ve boyu

18 -19 metre olan bir adet karaçam'ın hayatta olduğunu tespit ediyor. Elmadağ'ın eskiden karaçam ormanları ile örtülü olduğuna kanaat getirerek Ankaralı ormancı Dr. A.Kâzım Mıhçıoğlu'nun beyanlarına atıfta bulunuyor. Dr. A.Kâzım Mıhçıoğlu'nun Yakupabdal Köyü üstünde Çamtepe diye adlandırılan mevkide 20 - 25 sene evvel 8 - 9 adet karaçam'ın olduğunu teyit ettiğini ileri sürüyor. Gassner'in tespitini doğruluyor. Ayrıca, Ankara Toprak Muhafaza Grup Müdürü Y. Mühendis Muhlis Geyik'in ifadelerine atfen; doryüzyıl evvelki bir şer'iyeye mahkemesi kararında Yakupabdal köyü üstündeki ormanlarda eşkıyaların saklandığı kaydının bulunduğu hususunu vurgularken Elmadağ üzerindeki Çamtepe mevkiinde doryüz yıl önce som ormanların bulunduğunu doğruluyor.

Bu tespitin doğruluğunu bize Katip Çelebi (1609-1657) Cihan-nümada isimli coğrafya eserinde; "Çukurcuk Ankara'nın 1 merhale doğusunda kasabası olmayan bir kazadır. Elmadağ bunun yaylasıdır. Elmadağ: Suyu güzel, çam, ardıç vs. ağaçlarla kaplı, yüksek ve meşhur bir dağdır." Diyerek en net biçimde vermektedir.

Günümüzde, Elmadağ'ın da geçmişte var olduğunu bildiğimiz karaçam ormanlarından eser kalmamıştır. Ancak, eteklerinde ve vadi yamaçlarında ardıç, tüylü meşe gibi ağaçların yanında az da olsa övez, alıç çeşitleri, papaz külâhı, ligustrum vb. ağaç ve ağaççıkların bulunduğu bozuk nitelikli orman varlığını sürdürmektedir. Elmadağ blokunun doğu cephesinde 1990 sonrası yapılan Karacahasan köyü civarında başarılı bir ağaçlandırma sahası bulunmaktadır. Özellikle Kıbrıs köy vadisinde zengin dere vejetasyonu içerisinde fındık dahil birçok tür bitki bulunmaktadır. Elmadağ ilçesine su sağlayan Kargalı baraj havzası da bozuk tüylü meşe ormanlarına sahiptir. Elmadağ, endemik otsu florası ile de ayrıca korunması gereken bir alandır.

Kıbrıs köy vadisi 1.derece Arkeolojik ve Tarihi sit alanı içerisindedir. Vadi etrafında işletme ruhsatı verilen mıcır ve kireç ocaklarının tehditleri devam etmektedir. Köylülerin ve Mimarlar Odası Ankara Şubesinin 2004 tarihli ruhsat ile ilgili olarak İdare Mahkemesine açtıkları davayı başlangıçta kazanmış olsa da yalnızca vadi tabanını ve kısmen yamaçlarını kurtarabilmişlerdir. Mevcut işletmeler

faaliyetlerini halen devam ettirmektedirler.

Elmadağ'ın yaylaları:

Araştırmacı yazar Abdülkerim ERDOĞAN'ın Mamak Belediyesi için hazırladığı kitapta;

"Mamak ilçesinde Elmadağ serisi yüksek plato düzlüklerinin yamaçlarında ve kuytu yerlerde yaylalar bulunmaktadır. Bu yaylalarda günümüzde küçük ve büyükbaş hayvancılık yapılır. Plato düzlüklerinde kahverengi kısmi tarıma uygun topraklar bulunsa da iklim şartlarından dolayı tarım yapılamamaktadır.

Elmadağ'ın suları:

Roma hamamı ve Ankara şehrinin artan su ihtiyaçlarını düzenli olarak karşılayabilmek için ilk defa Roma mühendisliği de kullanılarak Elmadağ'ındaki Kıbrıs köy vadisinden kayaların yontularak yapılan arklar, pişirilmiş kilden ve taştan künkler kullanılarak su getirilmiştir. Getirilen sudan şehir içinde çeşmelere de verilmiş olduğunu kazı sonucu ortaya çıkan eserlerden de anlıyoruz. Elmadağ'daki su kaynakları daha sonraki Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyetin başlangıç dönemlerinde dahi sürekli tamirler ile Ankara'nın su ihtiyacını karşılamaya devam

Kıbrıs Köy Vadisi

etmiştir. Tarihsel süreç içerisinde su yolları bozulsa da su kaynaklarının zenginliği ve kot farkı nedeni ile vazgeçilmemiştir.

Elmadağ'ından Ankara'ya su getiren isale hatlarının yeniden yapılması Osmanlı son döneminde Ankara Valiliği yapan Abidin paşa (1843-1906) zamanında olmuştur. Abidin paşa Ankara halkının da maddi desteğini alarak Avrupa'dan sağlanan demir borularla Elmadağ ve Üreğil - Hanımpınarı adlı iki yerden su getirterek kent içinde 150'den fazla çeşme, 2 şadırvan yaptırdığı gibi Şimendifer istasyonunda da yeni bir şadırvanla çeşme yapılmasını sağlamıştır. Hükümet Konağı önüne kadar 30 cm'lik borularla getirilen suyun açılışı için 30 Ekim 1893 günü görkemli bir tören düzenlenmiştir.

Ankara Valiliğinin 1913 tarihli İl Çevre Durum Raporunda Ankara'nın su kaynakları için;

"Havzanın doğu ve güneyinde mostra veren Permo-Triyas yaşlı kristalize kalkerlerden çıkan irili ufaklı pek çok kaynak mevcuttur. Bu kaynakların debileri 1-20 lt/sn arasında değişmektedir. Elmadağ serisinden çıkan Akpınar, Karapınar, Yaylapınar, Elmapınar, Kirizpınar, Kayaözü Çişıkdere kaynaklarının debileri 35 lt/sn kadardır. Tersiyer volkanik serisinde ise debileri 1 lt/sn arasında olan kaynaklar mevcuttur" Denilmektedir. Elmadağ üzerinde vatandaşların faydalandığı çok sayıda çeşmenin suları akmaya devam etmektedir.

Cumhuriyet sonrası Ankara İlini gezip yazan Seyyah Kandemir 1932 tarihli kitabında Anka-

ra'nın çeşme sularının üç membadan geldiği ifade etmektedir.

"1- Elmadağ membaları: Elmadağı Ankara'nın şarki cennetinde ve 1800 metre irtifaında çıplak bir dağdır. Şehre 36 kilometre mesafededir. Bu dağda iki nevi su vardır. Memba suları, yer altı suları. Her iki nevi sulardan da bugün istifade olunmaktadır.

Dağın memba bulunan kısımları 1300-1350 metre rakımındadır. Başlıca membalar Kırkpınar, Beypınarı, Kocapınar, Zindankaya, Özüpınarı, Kehlizpınarı, Kıbrıs Yaylası pınarı isimlerini alır.

2- Hanım pınarı: Bu su Kayaş Vadisinde Üreğil köyü civarındadır. Bu suyun da ilk tesisatı Abidin paşa zamanında yapılmıştır. Suyun mecrası takriben yedi kilometre uzunluğundadır. Su membaında rakım 916 metredir. Bu su Cebeciye ve şehrin alt kısımlarına taksim edilmektedir.

3- Kosunlar suyu: Bu suyun gerek miktarı ve gerek rakımı şehrin muhtelif mahallerine su verecek bir halde olmadığından Elma Dağı suyunun tesisatı ikmal olunduğu vakit bu suyun kanalları kaldırılacaktır.

Yukarıda yazdığım gibi Elma Dağının suları boldur. Memba suları çıktıkları yerden akıntı yaparak muhtelif vadilere ayrılır. Kısım Kıbrıs Köyünde ve kısım Kosunlar vadisinde ve tarlaların sulanmasında kullanıldıktan sonra fazlası zemine nüfuz ederek yer altı ceryan-

larına karışır. Bu sular, 200 bin nüfuslu bir şehri mükemmelen idare edecek kadar boldur."

Elmadağ'ını yerinde görüp bu hususları incelemeyenler için 200 bin nüfus abartılı bir ifade gibi görünmekle beraber Cumhuriyet sonrası 1. Çubuk barajının hizmete açıldığı 1936 yılına kadar Ankara şehrinin yani Başkentimizin su ihtiyacını Elmadağ kaynak sularından ve yer altı depolarından borular ile getirilen sular ile karşılandığı bilinmelidir. 1935 yılı nüfus sayımında da Ankaranın nüfusu 538.669 dur. Dolayısı ile Kandemir'in tespiti gerçektir. Elmadağdaki kaynak sularının Romalılar döneminden başlayarak Cumhuriyete kadar geçen dönemlerde sürekli olarak yeni su isale hatları yapılmış veya mevcutları tamir edilme yoluna gidilmiştir. En önemli gayreti Ankara valisi Abidin paşanın verdiği göze çarpmaktadır. Hamamlar için su temini Osmanlılar zamanında yapılmıştır.

Anlaşılabileceği gibi Ankara'nın burnunun dibinde yer alan ve halen Elmadağ ilçesinin su ihtiyacını karşılayan Kargalı barajı Elmadağ'ın kuzeyinde yer alan Kargalı deresinin üzerinde kuruludur. Yakın zamana kadar Bayındır Barajı hizmet sunmuştur. Bugün için Piknik ve Mesire alanı amacı ile devre dışı bırakılan Bayındır göletinden 2007-2008 kuraklığında su alınma gereği duyulmuştur.

Hatip çayı, Yunuslar, Bayındır, Kusunlar, Kıbrıs köy Dereleri ve Hasan Paşa, Karaca Bey, İshak Paşa tarihi su yollarının tamamının da Elmadağ'dan geldiği

unutulmamalıdır. Osmanlı döneminde suların şehre getirilmesi için vakıflar kurulmuş, ayrıcalıklar tanınmıştır.

Tarihi seyir içerisinde su kaynakları açısından dağın önemini Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular kavramış, Cumhuriyet öncesi Ankara Valisi Abidin paşa kavramış ve su kanalları kazdırıp içme suyu getirmiş, çeşmeler yapmış, Cumhuriyet Başkentini 1936 yılına kadar bu dağdan gelen sular ile beslenmesi sağlanmıştır. 1980'lere gelindiğinde geçmişte yaşanan kurak yıllar unutulmuş ve maalesef gelecekle ilgili öngörü yeteneği olmayan yetkililer canım! Elmadağ'ı yakın zamana kadar parça parça taş ocaklarına teslim edebilmiştir. Bu durumu, Ankaralı olarak tarih ve tabiat varlıklarına saygılı bir vatandaş olarak kabullenemiyorum. Elbette devamlı nüfusu artan yeni konut ihtiyacı devam eden bir kentin binalarına yollarına inşaat malzemesi sağlayacak taş ocağına da ihtiyaç vardır. Ancak, başkent geçmişte su ihtiyacını karşılayan, şehrin her yerinden görünen, gelecekte ormanlaştırılması halinde şehre yaşama sevinci kazandıracak tarihi kültürel değere sahip olan bu dağda taş ocağı izini verilir mi? Ankara civarında gözden uzak çevreye etkisi az olan taş ocağı açacak dağ mı bulamadınız? Her yapılan müracaatı kabul etmek zorunda mısınız? Halka sordunuz mu? 2007-2008 kurak yılları gibi veya elektriklerin hiç akla gelmeyecek şekilde kesildiği uzun süre elektrik gelemeyecek durumlar da Ankara'nın su ihtiyacını nasıl karşılayacaksınız? Bu soruyu

kendinize ümit ederim ki sormuşsunuzdur. 2007-2008 yıllarında geçici bir süre de olsa Ankara'da susuzluk günlerinde yaşananları unutmayalım. İnsanlar, park ve süs havuzlarından evlerine su taşıdılar. Olağanüstü dönemlerde mutlak surette ihtiyaç duyulacak Elmadağ'ının su kaynakları üzerindeki kayaç yapısı pervasızca bozulmaya devam edilmektedir. Ankara'nın ellili ve altmışlı yıllarda yaşadığı sel felaketlerin ana nedeni Elmadağ'ından beslenen İncesu deresi, Hatip çayı gibi akarsuların aşırı yağışlarının kontrolsüz olarak şehir içinden geçmesiyle oluşmuştur. Daha yakın zamanda 2019 yılı güzünde İncesu deresi üzerinde yine can ve mal kaybı olmuştur. Elmadağ'ı ormanlık olsaydı, dere yatakları daraltılıp üzerleri kapatılmasaydı bu felaketler yaşanılır mıydı? Bu katı gerçek, meslek örgütleri ve civar halk tarafından yetkili makamlara maalesef anlatılamamıştır. Felaketler geçmiş. Her şey unutulmuştur.

Ankara'nın zor zamanları en önemli su kaynaklarına sahip Elmadağ'ının bir nimet olarak görülüp, dağın rehabilitasyonu için taş ocaklarını ciddi bir planlama ile öncelikle en az zarar vereceği daha dar bir alana toplanmalıdır. Daha sonra, uygun alanlar bulundukça kademeli olarak yeni bulunacak yerlere taşınmalıdır. Boşaltılacak taş ocakları tesviye edildikten sonra dağın ağaçlandırılabilir alanları tespit edilerek ilgili kamu kurumları ile işbirliği içerisinde en uygun yerinden başlayarak bozuk ormanların rehabilitasyonu yapılmalı, daha sonra yağ-

ma edilmedik ağaçlandırmaya müsait alanlar tespit edilerek, yörenin doğal ağaçlarına uygun fidanlar ile erozyon kontrolü ile ağaçlandırılması sağlanmalıdır. Her şeye rağmen halen ağaçlandırılabilir çok alan vardır. Doğu ve güney yamaçlarında daha çok alan bulunabilir. Elmadağ yamaçlarının çoğu muhtemelen mera görülse de artık verimli hayvancılık yapılması mümkün görünmemektedir. Taş ocakları da mera sahaları üzerindedir. Meslektaşlarımız, erozyon ve toprak muhafaza çalışmaları yapılacak sahaların tespitinde, projelendirmelerinde, görevi en iyi şekilde yapacak bilgiye ve beceriye sahiplerdir. Bu faaliyet için döviz filan gerekmez. Yetkililerin durumu kavrayarak başlayalım demeleri kâfidir. İşte o zaman korumaya alınan yerlerdeki tüm bitkiler, yaban hayatı ve akarsular bayram edecektir. Kaybolan bitkiler saklandıkları yerlerden çıkacak, serpilip büyüyecek ve nesillerini devam ettirmek için tüm enerjilerini sarf edecek, suları gürül gürül akacaktır. Aradan yıllar geçtiğinde Elmadağ'da oluşacak ormanlar, erozyon ve selleri önlediği gibi; insanların nefes aldığı, zevkle gezdiği, oksijen aldığı, başkentimizi arka planda süsleyen zümrüt yeşili bir güzellik sağlayacaktır.

Elmadağ'ın karaçam, ardıç, meşe ormanları ile kaplı eski günlerine kavuşması, kaderinin değişmesi biz insanların elindedir. Konu ile ilgili her kademede görevli bu işin sorumlusudur. Gerçekleri görmek zor değildir. İnsanoğlu kendi ürettiği sorunları çözme kapasitesine de

sahiptir. Yeter ki bu şehirde yaşayan insanlar birazcık konuyu araştırıp hassasiyetini ortaya koysun.

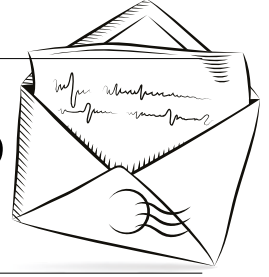
Özetle değerli okurlar, Elmadağ'ın kaderi biz insanların elindedir. İstersek kaderi değiştirecektir. Buna inanın. Sevgi ile kalın.

Açıklama: Elmadağ, farklı şekilde adlandırılıp yazılmaktadır. Elma Dağı, Elmadağı gibi. Yaygın adlandırılması olan Elmadağ'ı kullandım.

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

1. KAYA, MEHMET ALİ, Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi, Sayfa 87-99, İlyaz Yayinevi, (2005,İzmir)
2. LEQUENNE, FERNAND, Çeviren SUZAN ALBEK, Galatlar, TTK Yayinevi (1991,Ankara)
3. ORAK, HÜSEYİN, Türkiye Kılavuzu Cilt 1, Sayfa 154-318, İbrahim Horoz Basimevi, (1946,Ankara)
4. GÜLENC İĞDİ, ÖZLEM, Abidin Paşa'nın Ankara Valiliği, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 53, 2 (2013) 225-248,İnternette alındı.
5. KAYA, MEHMET ALİ, Ankyra (Ankara) ve Galatlar, İnternette alındı.
6. KANDEMİR, SEYYAH (FERİDUN), Ankara Vilayeti, Türk Maarif Cemiyeti Neşriyatı, Başvekalet Müdevvenat Matbaası (1932,Ankara)
7. KÂTİP ÇELEBİ, Cihannüma, İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayını, Sayfa 727, (2010,İstanbul)
8. ABDÜKKERİM, ERDOĞAN, Mamak Tarih ve Kültür Atlası Sayfa, Mamak Belediyesi Yayınları (2015,Ankara)
9. GASSNER, GUSTAV-CHRİSLANSEN WENLGER, FRİTZ, Anadolu Çamlarında Yılı Halkaları Gelişmesi Üzerinde Dendroklimatolojik Araştırmalar (Çeviren: Kerim Ömer Çağlar),Ticaret Dünyası Basimevi, Sayfa 14,Levha II (1948,İstanbul)
10. ASLAN, SEDAT, Kıbrıs Köyü Vadisi (Mamak-Ankara) Florası,Yüksek Lisans Tezi (Biyoloji) Gazi Üniversitesi,Fen Bilimleri Enstitüsü (2007,Ankara)
11. ALIŞIK, ADİL-Türkiye Dağları (Akarsu Havzalarına Göre) Alter Yayıncılık,Sayfa:118 (2007,Ankara)
12. KURDAŞ, KEMAL, Hayatım Mücadele İçinde Geçti, Nehir söyleşi,Sayfa:213, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, (2010,İstanbul)
13. DR.ERBİL,NURETTİN,Ankara Stebi ve Sarıçam Ormanları, Orman ve Av dergisi,cilt:29,- Sayfa:16, (1967,Ankara)
14. 2013 Yılı Ankara İl Çevre Durum Raporu, (Ankara – 2014) İnternette alındı.
15. ASKİ Veb. Su Kaynaklarımız sayfası.
16. Fotoğraflar, Rasim Remzi Doğan Arşivi

Sayın Mansur YAVAŞ'a Açık Mektup

Mustafa YUMURTACI - Türkiye Ormancılar Derneği Eski Genel Başkanı

Türkiye Ormancılar Derneği uzun yıllar ormancılık meslek kamuoyunun tek örgütü olarak faaliyet göstermiştir. Bu nedenle meslek ve meslektaş sorunlarının sahibi ve sesi olmuştur. 1951'de Kamu Yararına Dernekler statüsüne alınmış olan derneğimizin 95 yıllık yaşamındaki bazı etkinlikleri; 1928 yılında Orman ve Av dergisi ile başlayan yayını halen devam etmektedir. 1937 yılında çıkarılan ve o gün için bilimsel ve teknik yönden bir eser olarak kabul edilen 3116 sayılı Orman Kanunu'nun hazırlığında ve uygulanmasında etkin olmuştur. Güçlü DP iktidarının politik istek ve amaçlarla değiştirmek istediği orman kanunu için büyük bir direniş göstermiş, kamuoyu desteği ile de bunu erteletmiştir. 1954 yılında TMMOB'nin kuruluşunda öncülük etmiş, madden ve manen desteklemiştir. 1957 yılı genel kurulunda Ankara'da Atatürk Orman Kurulması kabul edilmiş, bunun için de bugün ODTÜ Ormanı olarak bilinen alan uygun görülmüştür. Bu alanın proje yapımını, tür seçimini ağaçlandırma uygulamalarını başarı ile yönetmiş, fidan temini ve dikim için de Orman Genel Müdürlüğü'nün desteği sağlanmıştır. 1960 sonrası DP döneminde 6831 sayılı kanunun 2. Maddesi orman

dışına çıkarılan 350 bin hektarın üzerindeki alan tekrar orman rejimine alınmasında, ormanların Anayasal güvenceye alınmasında dernek yönetiminin etkin çabaları görülmektedir. 1970'li yılların sonuna doğru ekonomik darboğaza girilmiş, 1980'li yıllarda buna siyasi baskılar da eklenince fazla bir etkinlik gösterilememiştir. Genel başkanlığım döneminde, derneğin yıllarca süruncemede kalan iki büyük projesi gerçekleştirildi, dernek ekonomik bakımdan ve üye ilişkilerinde güçlü bir konuma geldi. Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü konusunda önemli deneyime sahip olan ormancılar, Ankara çevresinde de "Yeşil Kuşak" ağaçlandırmalarını başarı ile gerçekleştirmiştir.

EGO Genel Müdürü bazı örgüt başkanlarını ile beni de kahvaltıya davet ettiler. Toplantı sonunda sayın genel müdür, benim kalmamı istedi. Kendisinin Eğridir Kaymakamlığından sonra Fransa'da yöneticilik eğitimi aldığını, Eğridir'de Eğridir Fidanlığına sık sık gittiğini, Ardıc fidanının tohumdan üretilmesine tanık olduğunu ve buna çok sevindiğini, Ankara çevresinin bozkır olmasına çok üzüldüğünü, birlikte ağaçlandırma kampanyası başlatabileceğimizi, Orta Anadolu'nun asli ağaç türü olan Ardıc fidanlarını kendilerinin temin edebileceğini ifade

etti. Bunun üzerine dört değişik yörede saha araştırması yapıldı. Bu tür bir kampanyaya destek sağlama konusu da araştırıldı ve olumlu bir kaniya varıldı. Ancak, seçim (2011) sonrası sayın genel müdür yazılı müracaatımıza ve telefonlarımıza yanıt vermedi. Demek ki seçim harcamaları, bize verilen taahhüdü yok etti. Dernek olarak Ankara çevresinde yeniden orman kurma hayalimiz gerçekleşmedi.

Ankara çevresinde yapılacak ağaçlandırmalarda uygun görülürse emekli olan deneyimli ve birikimli üyelerimizden de yararlanılabilir. Bu düşünce ve duygularla ekteki raporu bilgilerinize sunarım. Saygılarımla.

GEÇMİŞ DURUM

Ankara çevresindeki dağların eskiden ormanlık olduğu, fakat zamanla bu ormanların tahrip edildiği sözü daima söylenir. Bu tezin doğa şartlarına ne derece

uyduğu ve bu ormanlara dair ne gibi tarihi belgeler bulunduğu, üzerinde durulmaya değer bir konudur.

Başkentini Ankara yaylasının doğu ucunda Boğazköy'de kurmuş olan Hitit'ler ve en büyük merkezini bu yaylanın batı ucunda kurmuş olan Frigler devirlerinde çok fazla orman tahribatı olmadığı kabul edilir. Romalılar İç Anadolu'yu istila için Ankara'yı üs yaptıktan

Zengin meralarında milyonlarca hayvanın otladığı Orta Anadolu'nun birçok yerlerini çöller istila etmeye başladı.

sonra şehir kalabalıklaşmıştır. Bunun sonucu olarak birçok tesislerin yanında özellikle bugün harabelerini gördüğümüz büyük hamamın kullanımının civardaki ormanların tahribinde etkili olduğu kesindir. Romalılar döneminde başlayan bu tahribat, Bizanslılar döneminde de devam etmiştir. Ancak, Ankara savaşında (1402) Timur'un fillerini Ankara çevresindeki ormanlarda sakladığı da tarihi bir gerçektir.

Osmanlı devrinin en büyük ve güvenilir coğrafya kitabı olan Cihannüma da onyedinci asırdaki Ankara hakkında şunlar yer alır; "Elmadağı sulu yaylakları, çamları, ardıç v.b ağaçları olan meşhur bir dağdır. Bu tanımlar Cihannüma'ya 1691'e kadar yaşamış olan Behram Dimişki'nin eserinden alınmıştır. Buna göre 17. asırda Elmadağı ormanlık olduğu gibi Ankara civarında çok sayıda meyve ağaçları ve meyvelikler bulunuyormuş. Bu yöredeki orman azalmaları ile ilgili geçmişte basında çıkan bazı örnekler ise:

Türkmen beyi ormanı sevmez, orman davanı için bir tuzaktır. İster ki kendisi şu dağda oturunca, karşı dağdaki sürüsü gözünün önünde olsun. Bunun içindir ki ilk saldırısı önce Orta ve Doğu Anadolu ormanları ile Toroslara yayıldı. Oraların yeşil

giysilerini yitirdiler. Hele son 100 yılda?... Çünkü yirminci yüzyılın başında, hatta Birinci Dünya Savaşında bile Anadolu ormanlıktı. 100 yıl öncesi için Filipson'un, Cihacev'in, Teksiye'nin anlattıkları şimdi bize rüya gibi gelir. Eskişehir'den Seyit Gaziye de kapsayan altı ipek çimenli ormanlar. Eskişehir-Ankara arasında şimdiki demiryolu boyunca 200 km. uzanan orman ve diğerleri...Hem düşünmeli 100 yıl önce Ankara bir orman şehri idi. Orman Cebeci sırtlarına kadar inerdi. Elma Dağı, Yalris Dağı, doğusunda Beynam, sonra Ali dağ Cumhuriyetin ilk yıllarında bile ormanlıklarını gösteriyorlardı (Ş. Süreyya Aydemir-24 Kasım 1974 Cumhuriyet Gazetesi).

Zengin meralarında milyonlarca hayvanın otladığı Orta Anadolu'nun birçok yerlerini çöller istila etmeye başladı (Doç. Dr. Orhan Yamanlar- 18 Kasım 1957 Cumhuriyet Gazetesi. Erozyon canavarı adlı yazıdan).

Evliya Çelebi bir sincabın doğudan batıya, kuzeyden güneye hiç ayağını toprağa basmadan ağaçtan ağaca sekerek Anadolu'yu dolaşabileceğini yazmıştı. Yemyeşil bir Anadolu'dan şimdilerde geriye kalan nedir? Çalılıklar dahil yüzölçümün beşte biri yeşil kalabilen bozkırlar... Hazine... (Güneri Civaoglu Eylül 1973Tercüman Gazetesi)

Dik meyilli ve sık toprağın kültür arazisi ve mera olarak kullanılması mümkün değildir. Böyle bir toprağın ormanlarla kaplı olması gerekir. Ankara'nın etrafını saran dağlık su havzalarının orman olmak durumunda olması gerekirken, bugün tamamen çıplaktır. Tabiat hadiselelerini yüzde yüz kontrol altında bulundurmak mümkün değilse de muayyen bir nispet dahilinde bunun üzerinde müessir (etkin) olmak insanın iktidarı dahilindedir. Orta Anadolu şartlarında bir arazinin ormanlaştırılması zaman isteyecektir. Fakat orman tesis edilinceye kadar sahtan akan suları kontrol altına almak elimizdedir. Çıplak malleler (yamaçlar) üzerine tesviye eğrileri istikametinde muayyen bir sistem dahilinde yapılacak hendekler ilk anda bir orman tesiri yaratabilecek kudrettedir. Bu hendekler aşağılara doğru akan suları dizginleyeceği gibi toprak ve su kayıplarını da önleyecek ve yapılacak ağaçlandırmaları kolaylaştıracaktır. Bu sahadaki bir müşahedemizi nakletmeden geçemeyeceğim. Gölbaşı istikametinde giderken, sağ taraftaki ODTÜ'ne ait arazi üzerinde teraslar yapılmış, (80 cm. genişliğinde açılmış, bir yıl su ve toprak rejimine katkısı için boş bırakılmıştır) sol tarafta bu çalışma yapılmamıştır. Sel olayında; yolun sağ tarafından hiçbir sel ve su gelmediği halde, sol taraftan gelen sular bir metre çapında kayaları sürükleyerek yolu kapamıştır (Kemal Aşk- Ankara'daki sel felaketi 1961 Ulus Gazetesi)

BUGÜNKÜ DURUM

Ankara büyük oranda ormanlarını 100-400 yıl içerisinde kaybetmiştir. Bu eski ormanlardan kalan örnekler ise şöyledir: Bağlum köyü civarında 1400 metrede küçük bir çamlık ile yine buraya yakın Memlik köyü civarında aynı irtifada bir çamlık bulunmaktadır. Karaçam cinsinden olan bu ağaçlıkların, buraları örten çam ormanlarından kaldığı sanılır. Elma dağında Yakup Aptal köyü yakınında 1500 metre yükseklikteki tek çam ağacını tüm botanikçiler bu dağı kaplayan eski ormanlardan bakiye sayarlar. Ankara civarında birçok meşelik ve ahlat ormanları kalıntılarına rastlanır. Ankara civarındaki en büyük orman kalıntısı ise güneydeki Beynam ormanıdır. İçindeki akarsular ve kaynaklarla bugün için de Ankara'nın en güzel gezinti yeridir. Ancak Ankara çevresinde Beynam gibi doğal orman görmek de pek mümkün değildir.

Karaçam ormanlarının insanlar tarafından tahrip edilmesinin sonucunda regresif olarak step örtüsünün nasıl geliştiği Akman tarafından ortaya konulmuştur. (1974) primer olan orman örtüsünün tahribi sonucunda yerini step ya da bozkır olmuştur. Bu gün İç Anadolu'nun hemen hemen tamamı step ya da bozkır olarak adlandırılan tek veya çok yıllık Graminelerle (Buğdaygiller) yastık şeklindeki kamefitlerin oluşturduğu bir örtüyle kaplıdır. Yaşama mücadelesi veren son bozkır alanlarının da mutlak

korunması gerekmektedir. Zira zengin bir şora, genetik kaynak ve endemizme sahip Anadolu bozkırları toprağı tutan son örtü olup, bu örtünün ortadan kaldırılmasıyla ayağımızın altındaki toprağı tutan hiçbir şey kalmayacaktır. Bu gün toprağın olduğu alanları korumakta ve kurtarmakta bir şansımız bulunmaktadır ama bu şansın da fazla bir ömrü bulunmamaktadır. Çünkü birçok yerde step de ortadan kalkmış ve erozyon başlamıştır.

AĞAÇ TÜRÜ SEÇİMİ VE AĞAÇLANDIRMANIN BAŞARISI

Ülkemizde iklim şartlarının çeşitliliği, tür bakımından zengin bir orman formasyonu yaratmakta, yapılacak ağaçlandırmalarda daha fazla sayıda yerli ve yabancı türlerin kullanımlarını imkan dahiline sokmaktadır. Ancak tür seçimi yapmak da bir bilgi ve ihtisas işidir. Bu konu da tamamen ormancılarn görev alanına girmektedir. Bazı ağaç türlerinin kendi doğal yayılışları dışında, çeşitli şartların da yerine getirilmesiyle yapılan ağaçlandırmalarından çok başarılı sonuçlar alınmıştır. Ankara ve çevresi gibi step bölgede doğal tür sayısı çok az olduğundan çoğunlukla yabancı türler ile ağaçlandırmalar yapılmaktadır. Ankara çevresinde yapılacak ağaçlandırmalarda kullanılacak türleri tespit etmek amacıyla Ormancılık Araştırma Enstitüsü tarafından geniş kapsamlı bir çalışma yapılmış, sonuçları 1996 yılında yayımlanmıştır. Buna göre Bordür ağaçlandırmaları için sırasıyla; Karaçam ve Sarı-

çama ek olarak Akçaağaç, Dişbudak, Çınar ve Sedir öncelik almaktadır. Bunlara Karakavak da ilave edilebilir. Ancak Karakavagın dişi klonları Mayıs-Haziran aylarında etrafa fazla miktarda pamukçuk yaydıklarından halk tarafından istenilmemektedir. Bu tip kavaklar derhal kesilerek yerlerine uygun alanlarda 56/52 56/72, 56/75 gibi Karakavakların erkek klonları ile yeniden ağaçlandırmalar yapılmalıdır. Bu tür fidanlar Ankara Behiç bey Fidanlığından temin edilebilir. Ankara civarında park ve bahçe ağaçlandırmalarında bu türlere ilave olarak; İğde, badem, söğüt, yabani kiraz, ıhlamur, süs elması süs eriğı ve daha başkaca stepe dayanıklı dekoratif türlere yer verilebilir. Ancak park ve bahçelerde yoğun tedbirlere gerek vardır. Sulamalar en önemli sorundur. Araştırma sonuçlarından da anlaşılacağı gibi, kullanılan türlerin tamamı yerli türlerimizdir. Bu türlere ait fidanların yurt dışından ithal edilmelerine gerek yoktur. Belediye kendi fidanlıklarında boylu fidan yetiştirme tekniklerini geliştirmeli veya özel fidanlıklara sipariş vererek temin etme yollarına gitmelidir.

Bir başka konu da Ankara'da dikilen fidanların tutma sorunlarıdır. Dikkat edilmediği takdirde fidanların tutma oranları çok düşüktür. Bunun nedeni ise dikim çukurlarının çok küçük açılması, dolgu toprağının gübre ile desteklenmemesi ve dikimden sonra toprağı iyice basılmadığı için toprakta hava bırakılmasıdır. Bu nedenle çukurlar daha geniş açılmalı, tüplü fidan toprağı yerleştirilmeden çukur-

ların en altına, en az bir teneke iyi yanmış ahır gübresi konularak, tüp toprağının üzerine çıkan kökler makasla kesilerek, fidan çukuruna oturtulmalı, fidanların etrafı toprakla doldurularak, ayakla iyice sıkıştırılmalı ve fidanlara can suyu verilmelidir. Haziran başından ağustos sonuna kadar 3 haftada bir fidanlar bol su ile sulanmalıdır (damlama sulama yetersiz kalmaktadır.)

SONUÇ

Bilimsel verilere ve teknik gereklere göre Ankara çevresinin de bugün ağaçsız olan alanların önemli bir bölümünde yapılacak ağaçlandırma çalışmalarının başarılı sonuçlandırılması mümkündür, ya da bu başarıyı sağlamak elimizdedir. Ancak yakın gelecekte bu sahalarda yapılacak ağaçlandırmalardan başarı beklemek imkanı kalmayacaktır. Bu nedenle zaman

geçirmeden ağaçlandırmaya uygun olan alanların hemen yeşil örtüye büründürülmesi zorunludur.

Ankara eskiden bol suları ve ormanları olan bir şehirdi yerine, Ankara yine eski orman örtüsüne kavuşabilecektir, yine bir orman şehri olacaktır diyelim...

Gelecek kuşaklar, Ankara İç Anadolu'nun ortasında yeşillikleri ve ormanları ile cennet gibi bir yöredir, desinler.

Henüz vakit geç değil, gelin bu ideali hep birlikte gerçekleştirelim.

Gelin bu son şansı birlikte kulanalım. Ankara'yı çölleşmekten kurtaralım. Ankara'nın dört bir yanında ormanlar kurarak hem toprağı kurtaralım hem de yaşamın en zorunlu ihtiyacı olan temiz hava temiz su üretimini sağlayalım.

Yararlanılan Kaynaklar

- Ankara ormanlık mı idi? Prof. Dr. Hamid Sadi SELEN- Mayıs 1952
- Orta Anadolu'nun yerli ağaç türleri- Doç. Dr. Yaşar ŞİMŞEK. Ormançılık Araştırma Enstitüsü eski Müdürü
- Karasu'nun Karayazısı – Ş. Süreyya AYDEMİR Orman ve Av dergisi Aralık 1974
- Büyük Ankara seli- Kemal AŞK Ağaçlandırma eski genel müdürü- Ulus Gazetesi 1961
- Anadolu'daki orman azalmaları – Prof. Dr. Faik TAVŞANOĞLU- Aralık-1950 Cumhuriyet Gazetesi
- Su Havzalarındaki Şiddetli Erozyon- 18 Kasım 1957 Cumhuriyet Gazetesi.

ORMAN TEKNİKERLERİ KİTABI YAYINLANDI

Heraklit, antik çağın bilgisi, “Akan bir suda iki kez yıkamaz insan!” derken; değişimin gücünü, zamanı bir daha kullanamayacağımızı, aynı hayatı tekrar yaşayamayacağımızı söylüyordu. Bu yüzden yaşadıklarımızı, duyduklarımızı, gördüklerimizi aktarmaya çalıştık bizden sonrakilere. Ölümün elinden bir şeyler kurtarmacasına! Belirli bir zaman boyutunda insanın, bu toprakların; dağların, dorukların, koyakların macerasını anlattık. Toroslar’dan doğan, Kaçkarlar’da yankılanan Anadolu Türküsüydü bu anlatılan. Ve bir gelincik, kardelen öyküsüydü Orman Teknikerlerinden geriye kalan...

Narindir gelincik, kınılgandır. Dokunsanız dağılıverecek sanırsınız, oysa direnç yüklüdür. Bozkırın ayazında, dağların hoyrat yelinde salınır, boynunu bükerek ama yine doğrulur, yıkılmaz. Anadolu çocuğu gibidir, kolay pes etmez kaderine. Okumak, aydınlanmak uğruna düşer yurdumun tozlu ve engebeli yollarına. Bazen parlak koyu renkli, göz alıcı, çoğu zaman yalnız ve hüznülüdür. Fakat yaşamını sürdürür inatla, özvarlığıdır zaten bu toprakların, kurak-çorak dinlemez, yeşerir!

Geçen gün yağan, mevsimin son kandır. Dağlarda reyhanlı bir yel salınmakta, alabele kar yığınları yamaçlara dayanmakta, güngörmüş gevenler ıslak toprağa yayılmaktadır. Daha fazla bekleyemez kardelen; çiğdemler, dağ la-

leleri, san kır çiçekleri arkadan gelsin! Coşar akar yeryüzüne bir anda, erken baharı müjdeliler. Sadediğince güzel ve hiç solmayacak gibidir kardelen.

Yok denilen yerde var olan, birerken yenilenen, solarken tazelenen bir meslek grubudur Orman Teknikerleri. Varlığını birlik ve dayanışma ruhuna, kardeşlik duygularına ve öz değerlerine borçludur. Son genel kurulda önerilen ve oracıkta oluşturulan yayın kurulunda bizler yer aldık; Abdullah Arslan, Sabri Kara ve Tark Barbaros Pilevne...

Bu çalışmanın itici gücü; olağanüstü ve zor zamanlarda Orman Teknikerlerinin mesleki örgütlenmesini üstlenen, yitmiş özlük haklarını korkuyulardan çekip çıkaran ve bu emsalsiz çabalarıyla hepimizin gönlünde yer eden Abdullah Arslan’dır. Aynı zamanda bu çalışmayı başlatan, eseri kurgulayan, tükenmeyen enerjisi iş takibi ve azmiyle komisyonu motive eden, görevin tamamlanmasını sağlayandır. Sabri Kara ve Tark

Barbaros Pilevne, metinlerin redaksiyonunda, gözden geçirilmesinde, düzenlenmesinde ve yayına hazır hale getirilmesinde yoğun emek verdiler. Kitap yazım süresince Orman Teknikerleri Derneğimizin kurumsal yapısını, Kemal Kaya Başkanımızı hep yanımızda hissettik. Sami Ünal kardeşimizin önerilerini dinledik, arşivinden, birikiminden yararlandık. Anılarıyla kitabı okunabilir kılan renklendiren meslektaşlarımıza, bizlere bizi anlatan Orman Mühendisi kardeşlerimize şükranlarımızı sunuyoruz. Bu eseri söz, duruş ve bakışıyla destekleyen, bizleri teşvik eden, sevgisini hissettiren Ormancılık Camiamızı coşkuyla kucaklıyoruz. Kapak tasarımında Hasan Acar’ın, Editör Ufuk Altıntaş’ın emekleri önünde saygıyla eğiliyoruz.

Söz uçar, yazı kalır; yazmak unutulmaya isyandır!

Bizi Unutma Türkiye!

(Orman Teknikerleri Kitabı Yazım Komisyonu Adına; Tark Barbaros Pilevne)

Serdar YEGÜL

JOHN MUIR VE MİLLİ PARKLAR

Size, Eski Dünya'nın (Avrupa) tarihi güzelliklerinin yerini Yeni Dünya'da (ABD) doğal güzelliklerin aldığını söylesem; dahası, tüm bu yerini alma (ikame) düşüncesini oluşturan düşünürlerin ABD'nin doğal güzelliklerine: "Spiritüalizmin kaleleri, Sekoya tapınağı, Sekoya abidesi ve Sierra katedrali gibi isimler verdiklerini de sözlerime eklemem, bana ne dersiniz?

Sizi bilmem ama yukarıdaki düşünceleri bir makalede [1] okuduğunda oldukça şaşırdım, şaşırmaktan da öte adeta vuruldum. Çünkü bu bilgiler benim için oldukça yeni bilgilerdi ve üniversite öğrenimim esnasında ve sonrasında böylesine ilginç isimlendirmelere hiç mi hiç rastlamamıştım.

Söz konusu makalede, R. W. Emerson, H. D. Thoreau¹ ve J. Muir'in düşünce çizgisinden bahsediliyor ve John Muir'in yukarıdaki isimlendirme ve diğer çabalarına özellikle vurgu yapılıyordu. Peki, o zaman soruyu soralım: Kimdi John Muir ve doğal güzelliklere böylesine ilginç isimler vermek nereden aklına gelmişti? John Muir'i tanıyarak başlayalım.

JOHN MUIR

1838 yılında İskoçya'da dindar bir ailede dünyaya gelen John Muir (1838-1914), babasının zorlamasıyla kutsal kitapları olan Eski Ahit (Tevrat, Zebur) ve Yeni Ahit'i (İncil) ezberler. Bu ezberlerin ileride John Muir'in üslubu üzerinde önemli etkileri olacaktır.

11 yaşında ailesiyle birlikte Amerika'ya (Wisconsin, Kingstone) göç eden John Muir, daha çocuk yaşta yaban hayatına ilgi duyar ve çiftlik işlerinin yanı sıra, göl kenarındaki arazilerinde zamanını ağaçları, çiçekleri ve hayvanları tanıyarak geçirir. Arazilerinin hemen yanında, çok sevdiği ve Tanrının bizzat koruduğuna inandığı bir koruluk vardır. Bu koruluğu çitle çevirmek ve çiftlik hayvanlarının içeri girmesini engellemek ister. Bu ve benzeri davranışları, onun daha o yaşlarda yaban doğaya olan ilgisinin ipuçlarını verir.

1 Henry David Thoreau (1817-1862) ile ilgili bir yazı, Orman ve Av Dergisinde (Eylül-Ekim 2019 sayısı) yayımlanmıştır.

Baba Muir, John'un dini görüşlerini koruması için onu okula göndermez. Bunun üzerine John, uzun saatler tarlada çalıştıktan sonra arta kalan zamanını babasından aldığı matematik kitaplarını okuyarak geçirir. Öğle paydoslarında bile önce kitaplarını okur, daha sonra karnısını doyurur. Kış günlerinde akşam saat 8'de yatar, sabahleyin erkenden kalkarak kitaplarını okumaya devam eder. Bilime ilgi duyan John, evlerinin bodrum katında deneyler yapar. Bu yolla pek çok buluşa imza atan John, buluşlarını Wisconsin Fuarı'nda sergiler ve bazı ödüller kazanır.

22 yaşında (1860) Wisconsin Üniversitesine kaydolan John, üniversitede botanik ve jeoloji okur. Yaz tatillerinde okul masraflarını çıkarmak için çiftliklerde çalışır. Üniversitede geçirdiği iki buçuk yılın ardından Indiana, Indianapolis'te bir araba fabrikasında çalışmaya başlar. İşinde başarılıdır ve zaman zaman terfi almaktadır. Ancak bir iş kazası sonucu John'un her iki gözü de görmez olur. John, körlerin dünyasına adım atar atmaz, doğal güzellikleri ne denli sevdiğini ve onlarsız yapamadığını fark eder. John, tam da bu kâbusun ortasındaiken bir karar verir: "Eğer bir gün gözleri iyileşir ve görmeye başlarsa, yaz-kış ve yağmur-çamur demeden doğayı gezecek ve doğal güzellikleri seyredecektir" [2]. Neyse ki bir süre sonra John'un gözleri görmeye başlar ve böylece o özlediği orman ve kırlara geri döner.

VER ELİNİ YÜRÜYEREK YOLCULUK!

29 yaşında (1867) ABD'nin güneyinde doğudan batıya doğru yürüyerek uzun bir (1609 km) yolculuğa çıkan John Muir, yolculuk esnasında büyük kentlerden olabildiğince uzak durur ve ormanlarda yürümeyi tercih eder. Yolculuğu esnasında not defterine şunları yazar: "Bu uzun yolculuk Kaliforniya'da sona erecekti. Tek başıma ve yaya olarak Meksika Körfezini yürüyecektim. Çantamda, alacağım bitki örnekleri için bir kutu vardı. Kıştan kaçan kuşlar gibi Güney'e iniyordum. (..) Aslında Güney Amerika'ya da geçip, Amazon nehrinin başlangıcından itibaren, Güney Amerika ormanlarını yürümek istiyordum. Sonra da koca nehri salla aşarak Okyanusa ulaşmak arzusunundaydım. Güney Amerika'ya gitmek için gemiye binemezdim, çünkü çok az param vardı. Florida'da yakalandığım hastalıktan sonra kendimi pek toparlamış hissetmiyordum." [2]. (Muir'in Güney Amerika'da seyahat etmek istediği rota, Alexander von Humboldt'un 1799-1802 yılları

arasında seyahat ettiği rotadır. Muir, bu düşüncesini 30'lu yaşlarda gerçekleştirememese de, bu düşüncesinden asla vazgeçmeyecek ve 70'li yaşlarda bu seyahati gerçekleştirecekti.)

YOSEMİTE VADİSİ

Muir, 1868 ilkbaharında Kaliforniya Eyaletindeki Yosemite vadisine ulaşır ve çevresindeki eşsiz güzellikleri görerek sevinç içinde şunları söyler: "Şu ana kadar duyduğum ve okuduğum hiçbir cennet tasviri Yosemite kadar güzel değil. Dağlar ve vadiler çiçeklerle bezenmişti. Çiçekler içinde yüzerek ve kendimden geçerek, ayaklanmanın beni götürdüğü yere gidiyordum. Tepelerden birinin üzerinden çevreyi seyrettim. Karşımdaki manzara, şimdiye kadar gördüklerimin en görkemli manzaraydı. Kaliforniya Merkez Vadisi ayaklanmanın altında seriliydi. Sanki güneş gökten yere inmiş, 80 km genişliğinde ve 800 km uzunluğunda ışıktan bir göl oluvermişti. Bu şimdiye kadar gördüğüm altın bahçelerin en büyüğüydü. Bu altın bahçenin doğu kenarında, Sierra Nevada Dağları yükseli-

Yosemite Vadisi ve Milli Parkı

yordu. Dağlar sanki göğe yükselen ışıktan bir duvar gibiydi.” [2].

Yaz geldiğinde içinde vadinin yükseklerine çıkma isteği uyandıran Muir, o kadar şanslıdır ki, koyun sürüsüne çoban yardımcısı arayan bir sürü sahibi ile karşılaşır ve sürü sahibi onu işe alır. Hem para kazanma hem de yükseklerin bitki, hayvan ve yer yüzü şekillerini tanıma fırsatını bulan Muir, yüksek noktalardan vadiye bakmaya âşık olur; dahası, kendini ibadet ediyor ve Tanrıyla iletişim kuruyor gibi hisseder.

John Muir tüm bu gözlemleri esnasında, koyunların toprağın bitki örtüsünü azaltarak yağmurlarla sürüklenip gitmesine neden olduğunu gözlemler. Sierra'nın o güzelim ağaçlarının, zengin olmak isteyen kimseler tarafından kesilerek satıldığını ve ormanların tarla ya da otlak açmak için yakılıp yıkıldığını görür. Bütün bunların gerekli olmadığını anlatabilmek için kolları sıvayan Muir, ulusal düzeyde kampanyalar başlatarak gazete ve dergilere yazılar yazar. Yazılarında etkiyi arttırmak için

şiirsel bir dil kullanır. Muir'in çabaları yıllar içinde meyvelerini verecek ve Amerikan halkı Muir'in doğal yaşam alanları felsefesini benimseyecektir.

1890 yılında, Muir'in önemli gayretleri sonucu Yosemite vadisi, milli park ilan edilir. Bununla da yetinmeyen Muir, 1892 yılında Sierra Kulübü'nü kurarak, Türkçeye “doğal alanların olduğu gibi muhafazası” olarak tercüme edilen “preservation” fikrini genç nesillere aşılama çabası; seminer ve arazi gezileri düzenler. Sierra Kulübü, bugün de işlevini sürdürmektedir.

BAŞKAN, YOSEMİTE'YE GELİYOR!

Gençliğinde doğaya duyduğu tutkuyla ünlenmiş olan ABD

Başkanı Theodore Roosevelt (1. Roosevelt) 1903 yılında Kaliforniya eyaleti seyahat programına Yosemite vadisini de aldırır ve John Muir'un bu seyahatte kendisine eşlik etmesini ister. Başkan Roosevelt, Yosemite vadisine vardığında, Muir ve birkaç park görevlisini de yanına alarak Yosemite vadisindeki Mariposa koruluğuna gider. Bu bölge, dev sekoya ağaçlarıyla meşhurdur. Bir sekoya ağacının altında kamp kuran ekip, sabaha kadar açık alanda battaniyelerine sarrılarak doğayı seyrederek. Muir fırsatı kaçırmaz ve gece boyunca şiirsel bir dille Başkan'a Yosemite vadisi ve doğa ile ilgili düşüncelerini anlatır. Ertesi gün Muir, Başkan'ı iki şelale ve en yüksek tepenin (Glacier) görülebildiği bir noktaya çıkarır. Bir gece de orada kamp kurarlar. Sabah kalktıklarında üzerlerinin kar ile kaplı olduğunu görür, şaşkın ve mutlu yüzlerle birbirlerine bakarlar.

Başkan, iki gecedan aldığı müthiş zevkle, bir sonraki gün Yosemite'den ayrılarak vatan-daşlarına hitap etmek üzere Kaliforniya'nın başkenti Sacramento'ya gider. Hitap esnasında sanki Başkan değil de John Muir konuşmaktadır. Başkan: “Sekoya ağaçlarının dibinde olmak,

Sierra Kulübü'nün günümüzdeki bir etkinliğinden

bir tapınakta olmak gibi bir his-ti. Umanım bu büyük ağaçların olduğu koruluğu koruruz. Bu ağaçların her biri sanki bir abideyi andırıyor. Ben, gelecekte bunların taşıyacağı değeri düşündüğümde; bu paha biçilmez doğal güzelliklerin zarar görmeden korunmasını, gelecek nesillere bırakılması gerektiğini düşünüyorum ve istiyorum. Biz bu ülkeyi sadece bir gün yaşamak için değil, yıllarca yaşamak için inşa ediyoruz" der. [3]

BİTİRİRKEN

John Muir (1838-1914), ABD'de hızla yok olmakta olan doğal yaşam alanlarının muhafazası için pek çok yazı yazarak ve konuşma yaparak Amerikan kamuoyunu ve karar vericilerini uyarmaya çalışır. Yazı ve konuşmalarını oluştururken, bir yandan "doğa asla sadece doğa değildir; doğanın daima dini bir değeri vardır" [4] düşüncesinden ilham alırken, diğer yandan bilimsel gözlemlerine de dayanır.

Dini ve bilimsel düşüncelerini zihninde harmanlayan Muir, Amerika'nın doğal yaşam alanlarına: "Spiritüalizmin (ruh ve ruhla ilgili konuların) kaleleri, Sekoya tapınağı, Sekoya abidesi ve Sierra katedrali" gibi ilginç isimler verir. Bu isimlerin al-

Başkan Roosevelt, Muir ve Park Görevlileri

tını: "Doğayı muhafaza etmek ruh sağlığımızı korumak için gereklidir. Muhafaza edilmiş doğal yaşam alanları, insanları endüstrileşme ve lüks düşkünlüğünün etkisinden kurtaracak yegâne araçlardır" gibi düşüncelerle doldurur. Dolayısıyla Muir'in, "ruh muhafazası, kale/ibadethane muhafazası, ruh muhafazası" gibi bir döngüden bahsettiği söylenebilir.

John Muir'in Amerikalıların kulağına fısıldadığı muhafaza (preservation) ve milli parklar (national parks) düşünceleri karşılığını bulmuş olacaktır ki, bugün sadece ABD'de değil tüm dünyada yüzlerce milli park ilan edilebilmiştir. "Ne mutlu o milli parkları gezerek ruhlarını iyileştirenlere ve tazeleyenlere!" demekten kendimi alamıyorum!

Yazıyı John Muir'le bitirelim: "Dağlara çık ve verecekleri iyi haberi al. Doğanın huzuru, aynı güneş ışığının ağaçlara aktığı gibi, içine akacak. Rüzgârların taze nefesi, fırtınaların enerjisi içine esecek, kaygıların da sonbahar yaprakları gibi dökülüp gidecektir." [2]

KAYNAKLAR: [1] Çelik, Cahit; Doğal Alanları Koruma: Amerika Birleşik Devletlerinde Milli Parkların Oluşum Süreci ve İdaresi, 2015 (Son erişim tarihi: 8 Ocak 2020); [2] William O. Douglas; Ağaçlar Kaçmaz, Redhouse Press, 1978; [3] Özdağ, Ufuk; Edebiyat ve Toprak Etiği, 2017; [4] Mekân Sembolizmi: <http://www.symbolism.org/writing/books/sp/2/page4.html>, sayfa 1, paragraf 1 (Son erişim tarihi: 8 Ocak 2020)

Roosevelt ve Muir kampta

Muir'in en meşhur eseri

OLMAK OLGUSU

Haydi öyle olsun
tepsi düzlüğünde kilometrelerce uzansın toprak
taşınma korkusu yok diyelim
yağışlarla
rüzgarlarla
odundan değil yapacak yakacak da
olabilecek miyiz ormansız

Ne yapacağız havasız
kim temizleyecek soluğumuzu
söndürecek miyiz bunca bacayı
kim çevirecek karbondioksidi oksijene
hangi buzdolabına sığdıracağız kutup buzullarını
hangi duvarları çekeceğiz okyanus baskınlarına
düşündük mü hiç

Gün mü başlar kuş ötmeden
sağır olmaz mı kulaklarımız sessizlikten
açışını görmeden yaprağın
nereden bileceksin baharın geldiğini
kaç bakımlıktır ki ekin yeşili
değil
fantezi değil
gözsüz kulaksız kalmak var

Nereden bakarsan bak
bulamazsın
savunamazsın
ormansız bir yaşam yoktur

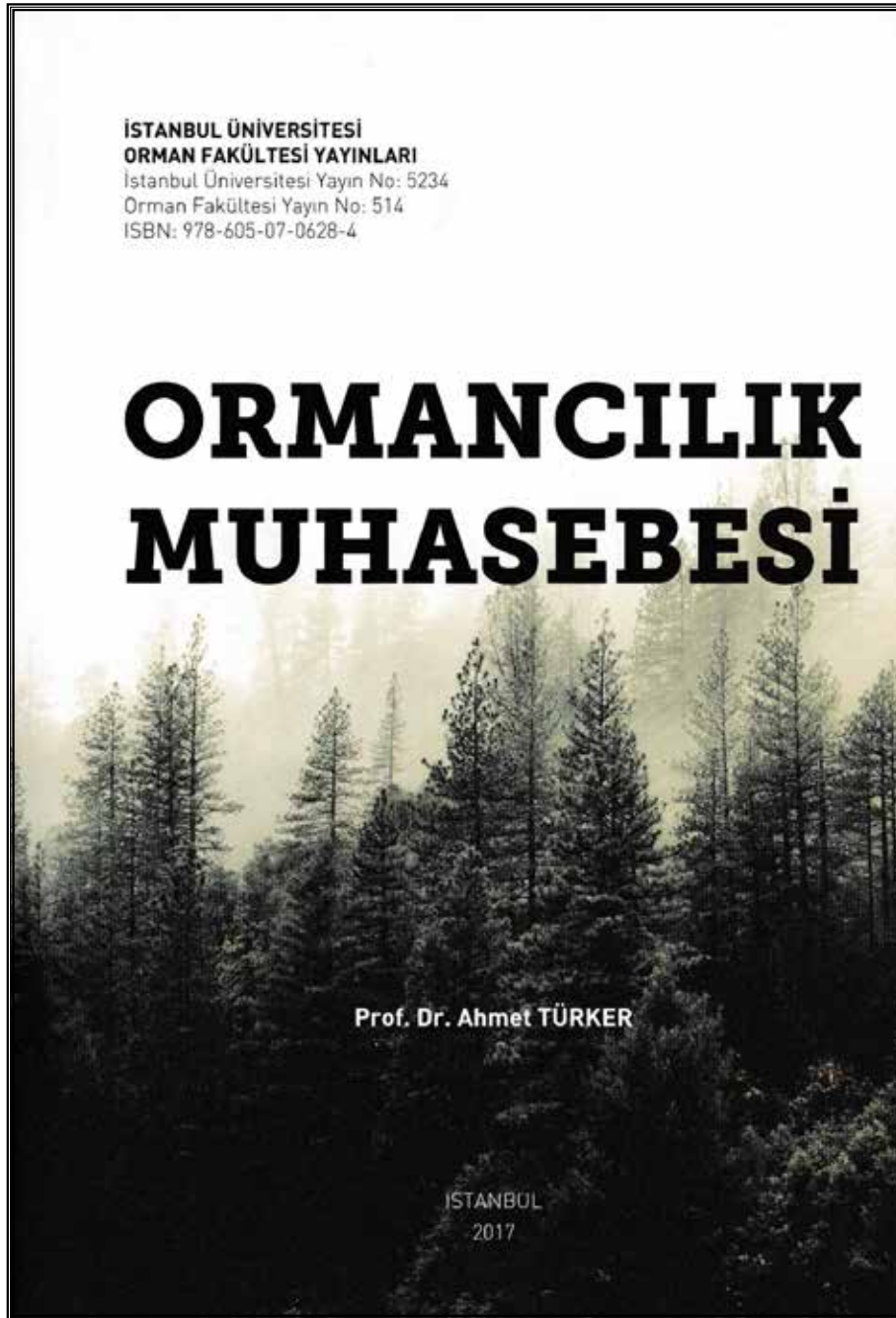
Gel şimdi dağları düşün

HÜSEYİN ÖZDEMİR 05/03/1989-Trabzon

(2004.de Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunlar Ar. Der.
Or.Tek. Der. Dergilerinde yayınlandı)

ÜYEMİZİN KİTABI YAYINLANDI

Üyemiz Prof. Dr. Ahmet Türker tarafından yazılan Ormancılık Muhasebesi kitabı; genel olarak muhasebenin ilke ve uygulamaları hakkında temel bilgisi olanlara, bir uzmanlık muhasebe dalı olarak Türkiye'deki ormancılık sektörünün muhasebesi hakkında genel bilgiler vermektedir. Bundan ötürü kitap, öğrenciler için bir ders kitabı olmanın yanı sıra, araştırmacılar ve orman mühendisi meslektaşlar için de bir başvuru kitabı olarak kullanılabilir.

Osman İKİNCİ

BRİÇ KÖŞESİ

**Türkiye Ormancılar Derneği
Briç Takımı Türkiye Briç
Şampiyonasına Katıldı**

Türkiye Briç Federasyonunun faaliyet programında bulunan Türkiye Kış Açık Takımlar Şampiyonası 8-15 Şubat tarihlerinde İzmir'de yapıldı. Bu şampiyonaya "Türkiye Ormancılar Derneği" adıyla kaptanlığını üyemiz Orman Mühendisi Osman İKİNCİ'nin yaptığı briç takımı da katıldı.

Gerçekleştirilen şampiyonada Türkiye Ormancılar Derneği briç takımı dereceye girememiştir fakat farklı kazandığı maçları da olmuştur. Bu şampiyona sayesinde Türkiye Ormancılar Derneği'nin varlığı Türkiye'deki tüm briç camiası tarafından öğrenilmiş ve adından dolayı da sempati ile bakılan bir takım olmuştur.

10.Maçlar Sonunda Sıralama		
Sıra	Takım	Puan
1	EUROCENTRES-Ankara	142.18
2	FB TEM-Samsun	134.37
3	YILDIZTOZU-Bursa	124.83
4	MİRA-Ankara	121.7
5	HAZİRAN-İstanbul	101.2
6	ÇETİN-İstanbul	97.6
7	TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ-Trabzon	94.03
8	ADABRİÇ-Sakarya	90.14
9	ROSA-Aydın	86.95
10	İLAYDA-Antalya	85.77
11	ÖNCÜ-Eskişehir	82.48
12	CEŞME6 MAVİ-İzmir	38.75

Merhaba değerli Orman ve Av okuyucuları

Geçen sayımızda bu köşede bir briç problemi vermiş ve çözümünü de gelecek sayıda yayımlayacağımı belirtmiştim. Eğer problemi hatırlamıyorsanız önceki sayının briç köşesinden problemi tekrar inceleyebilirsiniz. Soru şöyle idi: Batı ♦R'yi atak etti. Oyun planınız nasıl olmalıdır?

Dört el şöyle idi:

♠ V5	♠ R62	♠ D1094
♥ 8	♥ AV94	♥ 5
♦ RDV987	♦ A43	♦ 10652
♣ D74	♣ D74	♣ V863
	♠ A873	
	♥ RD107632	
	♦ -	
	♣ R5	

Koz kontratına oynarken yerdeki As rengi elinde şigan olan deklaren, normalde aleyhte olan bu durumu lehine çevirmeyi bilmelidir. Elinizde iki pik ve bir de trefl kaybınız vardır. Bir pik kaybınıza yerden çıkabilirsiniz fakat o zaman şlemi yapabilmeniz için trefl kaybınızdan da kurtulmanız gereklidir. Atağı yerden ♦A ile alırsanız bu löveye elden hangi kaybınızı kaçacağınıza doğru karar veremezsiniz. Deklarasyondan ♠A'nın Batı'da olduğu çıkarımında bulunursunuz. Bu yüzden atak lövesine yerden küçük vermeli, elden çakmalı, bir tur koz çekerek rakiplerin kozlarını toplamalı ve yerin ♣D'sine doğru küçük bir trefl oynamalısınız:

Batı ♠A'sını alırsa daha sonra el tuttuğunuzda ♠R'yi çeker, ♦R ile yere geçer, ♦A ve ♣D'ye birer pik kaçarak şleminizi yaparsınız.

Batı ♠A'sını almazsa löveyi yerden ♣D ile kazanır, ♦A'ya elden ♠R'yi kaçarak trefl kaybınızdan kurtulur ve sadece bir pik lövesi vererek yine şleminizi yaparsınız.

Eğer ♠A'nın Doğu'da olduğu tahmininde bulunsaydınız trefli yerden ele doğru oynamanız gerektiğine dikkat ediniz.

Bu ayın problemi aşağıda verilmiştir.

♠ AD5	Kontrat: 4♥
♥ DV97	Atak: ♠7
♦ A2	
♣ D872	Oyun planınız nasıl olmalıdır?

B	K	D
	G	

♠ 63
♥ AR1054
♦ RD6
♣ V65

Deklarasyonda rakipler hiç konuşmadığından deklarasyonun tamamı verilmemiştir. Zira deklarasyon, oyun planı yapmanızda çıkarım elde edebileceğiniz herhangi bir bilgi vermemiştir.

Problemi çözenlerin osmanikinci@hotmail adresine çözümlerini göndermelerini bekliyorum. Bu sayede meslektaşımızın dergimizdeki briç köşesi ve briçle ne kadar ilgilendiklerini de öğrenme olanağımız olacaktır.

Gelecek sayıda problemin çözümü ve yeni bir briç problemi ile tekrar görüşmek dileğiyle hoşça kalın...

Vefat Eden Üyelerimiz

Mustafa Vefa ALTINÇEKİÇ
Afyon – 1941
İ.Ü. Orman Fak. – 1965
Ankara – 24.01.2020

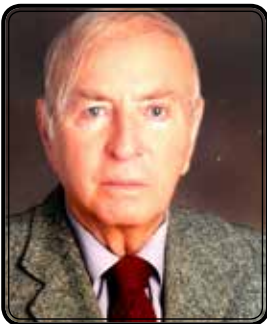
Kadri Sencer KODOLBAŞ
İstanbul – 1927
İ.Ü. Orman Fak. – 1950
Ankara – 01.11.2019

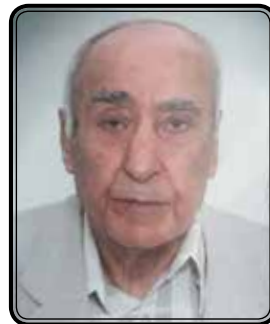
Yaşar KOCASARI
Acıpayam – 1968
İ.Ü. Orman Fak. – 1988
Eskişehir – 06.02.2020

Yılmaz YAZICIOĞLU
Çanakkale – 1945
İ.Ü. Orman Fak. – 1972
İzmir – 17.02.2020

Kamuran ÖZSOY
Fethiye – 1929
Orman Tekniker Okulu – 1958
İstanbul – 14.02.2020

Hasan TETİK
Ulukışla – 1926
İ.Ü. Orman Fak. – 1948
Ankara – 27.02.2020

Sonsuzluğa uğurladığımız üyelerimize Tanrı'dan rahmet, yakınlarına ve meslek kamuoyumuza başsağlığı dileriz.

ORMAN VE AV DERGİSİ YAZIM KURALLARI

Orman ve Av Dergisi bir meslek dergisi olup meslektaşların ilgi alanına giren popüler ya da akademik yazılar yayınlanabilir. Akademik yazılar yayınlanmadan önce mutlaka konu uzmanlarına hakemlik için gönderilir.

BİÇİMSSEL ÖZELLİKLER

Yazılarda sayfanın üst, alt, sol ve sağ kenarlarından 2,5 cm boşluk bırakılmalıdır. Makalenin gövde metni 1,15 satır aralığı, varsa kaynakça ise 1 satır aralığı ile yazılmalıdır. Yazılar A4 sayfa formatında Times new roman yazı karakterinde, 12 punto ile yazılır. Dergiye gönderilen yazılar, 10 sayfayı geçmemelidir. Akademik makaleler TUBİTAK Dergileri yazım kurallarına göre yazılmalıdır.

Derginin dili Türkçedir. Dergiye gönderilen yazıların dilbilgisi kurallarına uygunluğu editör/yayın kurulu tarafından yapılır. Makalelerin dilbilgisi, kısaltma vb. kurallarında Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu son baskısı esas alınır. Metinde kullanılan Latince isimler **MUTLAKA** italik yazılmalıdır.

Sayfa numaraları **VERİLMEMELİDİR.**

Yazılar ve bilimsel makaleler, doğrudan e-posta ile editöre gönderilmelidir.

Makalede fotoğraf ve/veya şekil kullanılıyorsa, bunlar metin içerisine yerleştirildikten sonra resim formatında (jpg, tiff vb) ayrıca gönderilmelidir.

Makale başlığı (ana başlık) 12 punto, ilk harfleri büyük harflerle, koyu renkte ve sayfaya ortalanmış şekilde yazılmalı; ara başlıklar ise koyu renk, 12 punto ve sola yaslı olup, başlıkta yer alan sözcüklerin baş harfleri büyük, diğer harfler ise küçük olarak yazılmalıdır.

Yazar(lar)ın adı ve soyadı makalenin ana başlığının altında, ana başlığı ortalayacak biçimde ve soyadı büyük harflerle yazılarak yerleştirilmelidir. İsmi altına yazara ait bilgiler (kurum bilgileri, iletişim bilgileri) 12 punto ve 1 aralık boşlukla yazılmalıdır.

Varsa Kaynakça metni 11 punto ve tek satır aralığı kullanılarak, yazılmalıdır.

Tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergiye gönderilen yazılar yayınlansın ya da yayımlanmasın iade edilmez. Dergiye yazı göndermek tüm bu kuralların kabul edildiğini gösterir.

Yazım kurallarına uygun olmayan yazılar dergide yayımlanmazlar.

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği

Tuna Caddesi No:5/8

Kızılay / Ankara

T. 0.312 433 84 13 **F.** 0 312 433 26 64

www.ormancilarderneği.org

Türkiye Ormancılar Derneği

@ormancilarderne

türkiyeormancilarderneği

Üyelik Aidatları İçin

Türkiye Ormancılar Derneği
Ziraat Bankası - Yenışehir Şubesi
Şube Kodu 471

IBAN TR25 0001 0004 7139 7751 3950 02 (TL)

Hesaplarımıza yaptığınız
üyelik aidatı ve diğer ödemeleriniz için
Türkiye'nin tüm Ziraat Bankası
şubelerinden kesinlikle
herhangi bir masraf alınmayacaktır.

Derneğimizin yıllık üyelik aidatı 60 TL'dir

